

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

T.E.I. of Crete

**ΟΝΕ, από την δημιουργία της μέχρι σήμερα.
Ποια ήταν η αρχική ιδέα και πως τελικά
υλοποιείται. Έχουν επιτευχθεί οι στόχοι που
είχαν οραματιστεί οι ιδρυτές της;**

Χάλαρη Ελένη (Α.Μ. 4532)

&

Χωριανοπούλου Δημητρία (Α.Μ. 4062)

Επιβλέπων καθηγητής: Γωνιανάκης Εμμανουήλ

Ηράκλειο, Σεπτέμβριος 2017

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δημιουργία νομισματικών ενώσεων εντάσσεται στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, της διαχρονικής, δηλαδή, διαδικασίας παγκόσμιας ολοκλήρωσης, η οποία επιταχύνεται ραγδαία. Το ίδιο και η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, που ως εγχείρημα συμπορεύεται με την παγκοσμιοποίηση αλλά αποτελεί και απάντηση σε αυτή με σκοπό την καλύτερη οργάνωση των Ευρωπαϊκών χωρών στο διεθνές στερέωμα και την ομαλότερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία τους στην παγκοσμιοποιημένη διεθνή οικονομία.

Οι νομισματικές ενώσεις υπήρχαν από την αρχαιότητα και δημιουργούνταν για τη διευκόλυνση των συναλλαγών και προς όφελος των χωρών που συμμετείχαν σε αυτές, συμβάλλοντας παράλληλα στην επέκταση του διεθνούς εμπορίου. Μια νομισματική ένωση συνεπάγεται σταθερές και αμετάκλητες συναλλαγματικές ισοτιμίες και ένα κοινό ή ενιαίο νόμισμα με κοινή νομισματική πολιτική που να στοχεύει στο σκοπό αυτό. Σημαντικά οφέλη που προκύπτουν είναι η ελαχιστοποίηση του κόστους συναλλαγών, η διαφάνεια τιμών και η ενθάρρυνση των μακροπρόθεσμων επενδύσεων. Ωστόσο, ειδικότερα προβλήματα κάθε μεμονωμένης χώρας, όπως η ανεργία και ο πληθωρισμός, δε μπορούν να αντιμετωπιστούν ξεχωριστά με τη νομισματική πολιτική η οποία είναι κοινή για όλες τις χώρες της ένωσης. Αυτό είναι και το κόστος από τη συμμετοχή σε μια νομισματική ένωση.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) αποτελεί μια ιδιαίτερη και μοναδική περίπτωση μιας εν μέρει πολιτικής ένωσης και παράλληλα μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης με κοινό νόμισμα και κοινή νομισματική πολιτική αλλά χωρίς κοινή δημοσιονομική πολιτική. Η εμπειρική επαλήθευση της θεωρίας των Άριστων Νομισματικών Περιοχών στην

περίπτωση της ONE αποτελεί πάντα επίκαιρο ζήτημα τις τελευταίες δεκαετίες και πλέον, λόγω της κρίσης χρέους στην ONE το ερευνητικό ενδιαφέρον έχει αναζωπυρωθεί. Η ανάλυση της ONE θα αποτελέσει και το θέμα της παρούσας μελέτης.

SUMMARY

The creation of monetary unions in the context of economic globalization, of the time, ie, global integration process which accelerated rapidly. So is European integration, as the project goes along with globalization but also a response to this in order to improve the organization of European countries on the international stage and smoother, more efficient operation in the globalized world economy.

The monetary unions existed since antiquity and created for facilitation of trade and for the benefit of the countries participating in them, contributing to the expansion of international trade. A monetary union implies fixed and irrevocable exchange rates and a common or single currency to common monetary policy aimed at this purpose. Significant benefits is to minimize transaction costs, price transparency and to encourage long-term investment. However, particular problems of each individual country, such as unemployment and inflation, can not be addressed individually with the monetary policy that is common to all EU countries. This is the cost of participation in a monetary union.

The European Economic and Monetary Union (EMU) is a special and unique case of a partly political union while an economic and monetary union with a common currency and a common monetary policy but without a common fiscal policy. The empirical verification of the theory of optimum currency area in case of EMU is always topical issue in recent decades and now, because of the debt crisis in the EMU research interest has been rekindled. The analysis of EMU and will be the subject of this study.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	2
Summary	4
Πίνακας περιεχομένων.....	5
1. Η δημιουργία της ONE	6
1.1. Μορφές των οικονομικών ολοκληρώσεων.....	6
1.2. Οι συνθήκες δημιουργίας της ONE.....	10
1.3. Η ιστορική εξέλιξη της ONE	11
1.3.1. Η Συνθήκη της Ρώμης	11
1.3.2. Η έκθεση Werner (1970).....	13
1.3.3. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα.....	16
1.3.4. Η θεωρία αξιοπιστίας του ΕΝΣ	22
1.3.5. Η Λευκή Βίβλος και η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη	23
1.3.6. Η έκθεση Delors.....	26
1.3.7. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ	29
2. Τα αίτια και τα οφέλη της δημιουργίας της ONE.....	32
2.1. Οι βασικές αιτίες δημιουργίας της ONE.....	32
2.2. Οι Επιπτώσεις της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	39
2.3. Τα οφέλη	40
2.3.1. Η Κατάργηση των Συνοριακών Ελέγχων	41
2.3.2. Η Απελευθέρωση των Προμηθειών του Δημόσιου Τομέα	42
Κεφάλαιο 3: Οι προοπτικές της Ε.Ε.	46
3.1. Η αξιολόγηση της ONE.....	46
3.1.1. Η σύγκλιση των οικονομιών	47
3.1.2. Οι ευπάθειες της ONE.....	49
3.4. Οι προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Διακυβέρνησης	56
3.5. Κριτική επισκόπηση του πλαισίου της ΕΟΔ	57
3.6. Ο μετασχηματισμός της ONE.....	62
Συμπεράσματα	65
Αναφορές – Πηγές	66

1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΝΕ

1.1. ΜΟΡΦΕΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΕΩΝ

Οικονομική ολοκλήρωση είναι γενικά η διαδικασία με την οποία τα υφιστάμενα εμπόδια μεταξύ ορισμένων επιμέρους οικονομιών εξαλείφονται, με σκοπό τη δημιουργία μιας μεγαλύτερης και με περισσότερη συνοχή οικονομίας. Η οικονομική ολοκλήρωση μεταξύ τουλάχιστον δύο χωρών είναι δυνατόν να πάρει διάφορες μορφές. Αρχίζοντας από τις χαλαρότερες σχέσεις οικονομικής ολοκλήρωσης, οι μορφές αυτές είναι οι εξής (Μήλιος και συν., 1999):

➤ **Η Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών.**

Στη μορφή αυτή της οικονομικής ολοκλήρωσης, όπως είναι η ΕΖΕΣ (Ζώνη των Επτά), καταργούνται όλοι οι δασμοί, οι ποσοτικοί περιορισμοί και τα άλλα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος στο εμπόριο μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην οικονομική ολοκλήρωση. Κάθε όμως χώρα διατηρεί το δικό της σύστημα περιορισμών στο εμπόριό της με τις τρίτες χώρες, ήτοι διατηρεί το δικό της εξωτερικό δασμολόγιο και τη δική της τελωνειακή πολιτική έναντι των τρίτων χωρών (Αλεξιάκης, 1993).

➤ **Η Τελωνειακή Ένωση.**

Στη μορφή αυτή της οικονομικής ολοκλήρωσης, όπως είναι αυτή της ΕΚΑΧ (Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία Άνθρακα και Χάλυβα), πέρα από την κατάργηση των δασμών, των ποσοτικών περιορισμών και των άλλων μέτρων ισοδύναμου, αποτελέσματος στο εμπόριο μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην οικονομική ολοκλήρωση, οι εν λόγω χώρες εφαρμόζουν κοινό εξωτερικό δασμολόγιο ή ακριβέστερα κοινούς περιορισμούς στο εμπόριό τους με τις τρίτες χώρες (Μήλιος και συν., 1999).

➤ **Η Κοινή Αγορά.**

Στη μορφή αυτή της οικονομικής ολοκλήρωσης, εκτός από την τελωνειακή ένωση υπάρχει ελευθερία κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής εργασίας και κεφαλαίου, καθώς και των περιουσιακών στοιχείων, μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην οικονομική ολοκλήρωσή, καθώς επίσης και κοινές ρυθμίσεις ως προς την κίνηση των συντελεστών αυτών προς και από τις τρίτες χώρες.

➤ **Η Οικονομική Ένωση.**

Στη μορφή αυτή της οικονομικής ολοκλήρωσης, εκτός από την κοινή αγορά υπάρχει εναρμόνιση της δημοσιονομικής, της νομισματικής, της βιομηχανικής, καθώς και άλλων ειδών οικονομικής πολιτικής μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην οικονομική ολοκλήρωση (Μήλιος και συν., 1999). Στην οικονομική δηλαδή ένωση υπάρχει μια ενιαία αγορά αγαθών, υπηρεσιών και συντελεστών παραγωγής, η οποία συμπληρώνεται από την εναρμόνιση της οικονομικής πολιτικής των χωρών που συμμετέχουν στην οικονομική ολοκλήρωση σε ορισμένους μακροοικονομικούς και μικροοικονομικούς τομείς.

➤ **Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση.**

Η μορφή αυτή της οικονομικής ολοκλήρωσης είναι δυνατό να θεωρηθεί το τελευταίο στάδιο της οικονομικής ένωσης, κατά το οποίο καθιερώνεται είτε ένα σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών χωρίς κοινά διαθέσιμα και χωρίς κοινή κεντρική τράπεζα (ψευδόνομισματική ένωση) είτε ένα κοινό νόμισμα μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην οικονομική ενοποίηση, του οποίου τη διαχείριση αναλαμβάνει μια υπερεθνική κεντρική τράπεζα (πλήρης νομισματική ένωση).

Μεταξύ βέβαια των δύο συστημάτων τα οποία είναι δυνατό να εφαρμοστούν υπάρχουν σημαντικές οικονομικές και πολιτικές διαφορές. Το σύστημα όμως της

πλήρους νομισματικής ένωσης θεωρείται ότι συνδέεται με υψηλότερα οικονομικά οφέλη και γι' αυτό αποτελεί το πρώτο-άριστο (Μήλιος και συν., 1999).

Οι σημαντικότερες διαφορές μεταξύ της ψευδο νομισματικής ένωσης και της πλήρους νομισματικής ένωσης μπορούν να συνοψιστούν στα εξής (Αλεξιάκης, 1993):

- Κόστος συναλλαγής.

Το κοινό νόμισμα μηδενίζει το κόστος συναλλαγής για τα άτομα και τις επιχειρήσεις που οφείλεται στη μετατροπή του νομίσματος μιας χώρας που μετέχει στην οικονομική ολοκλήρωση σε νόμισμα μιας άλλης.

- Διαφάνεια των τιμών.

Δεδομένου ότι οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών είναι εκφρασμένες στο ίδιο νόμισμα, αυτό καθιστά εύκολη την επισήμανση τυχόν διαφορών όσον αφορά τις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών, γεγονός που αυξάνει το εμπόριο και τις ανταγωνιστικές επιδράσεις της ενιαίας αγοράς (Μήλιος και συν., 1999).

- Οικονομίες κλίμακας.

Το ενιαίο νόμισμα ωθεί τις ομοειδεις χρηματοπιστωτικές αγορές, όπως είναι για παράδειγμα οι αγορές κρατικών χρεογράφων, σε συγχωνεύσεις, γεγονός που αυξάνει την οικονομική αποτελεσματικότητα των αγορών αυτών.

- Αξιοπιστία και εμφανής ένδειξη.

Το κοινό νόμισμα, τουλάχιστον αρχικά, συμβάλλει περισσότερο στην αξιοπιστία της νομισματικής ένωσης και αποτελεί για τα νοικοκυριά, τις επιχειρήσεις και

τους λοιπούς παράγοντες της οικονομικής ολοκλήρωσης την περισσότερο ορατή ένδειξη της δημιουργίας της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, πράγμα που συμβάλλει στη μεγαλύτερη σύγκλιση της οικονομικής τους συμπεριφοράς προς τους σκοπούς της ολοκλήρωσης.

Σημειώνεται ότι οι παραπάνω διαφορές μεταξύ ψευδο νομισματικής και πλήρους νομισματικής ένωσης περιγράφουν τα οφέλη της νομισματικής ένωσης, τα οποία αναλύονται συστηματικότερα στο επόμενο κεφάλαιο (Μήλιος και συν., 1999). Τα οφέλη αυτά χαρακτηρίζονται ως επί το πλείστον από το στοιχείο της μη ανταγωνιστικότητας όσον αφορά την κατανάλωσή τους (η απόλαυσή τους από ένα μέλος της κοινότητας δεν περιορίζει την απόλαυσή τους από κάποιο άλλο).

Η μη ανταγωνιστική κατανάλωση αποτελεί ως γνωστόν ένα από τα δύο βασικά χαρακτηριστικά των καθαρά δημόσιων αγαθών. Τα μη ανταγωνιστικά οφέλη της πλήρους νομισματικής ένωσης εισρέουν κατά βάση στις χώρες που συμμετέχουν στη συγκεκριμένη νομισματική ένωση (Αλεξιάκης, 1993). Τα οφέλη όμως αυτά, κατά κανόνα, δεν συνδέονται παράλληλα και με την ανυπαρξία της δυνατότητας αποκλεισμού, η οποία αποτελεί το δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό των καθαρά δημόσιων αγαθών.

Η οικονομική ολοκλήρωση μπορεί να διακριθεί σε θετική και αρνητική. Η αρνητική ολοκλήρωση αναφέρεται στην κατάργηση των θεσμών με τους οποίους καθιερώνονται διακρίσεις μεταξύ των οικονομικών παραγόντων. Η δημιουργία Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών, Τελωνειακής Ένωσης και Κοινής Αγοράς αποτελούν περιπτώσεις αρνητικής ολοκλήρωσης, δεδομένου ότι οι μορφές αυτές ενοποίησης συνίστανται από την άρση των περιορισμών στην κινητικότητα των αγαθών, των συντελεστών παραγωγής και των περιουσιακών στοιχείων.

Η θετική ολοκλήρωση υπάρχει στις περιπτώσεις που καταβάλλονται κοινές προσπάθειες εκ μέρους των επιμέρους χωρών για την επίτευξη συγκεκριμένων σκοπών της οικονομικής πολιτικής. Η Οικονομική Ένωση, η Οικονομική και

Νομισματική Ένωση, αλλά ιδιαίτερα η Πλήρης Οικονομική Ολοκλήρωση, εκτός από περιπτώσεις αρνητικής ολοκλήρωσης, αποτελούν και περιπτώσεις θετικής ολοκλήρωσης, δεδομένου ότι οι μορφές αυτές ολοκλήρωσης προϋποθέτουν τη λήψη αποφάσεων για την καθιέρωση ενιαίας κλαδικής, νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.

1.2. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ONE

Η οικονομική ενοποίηση της Ευρώπης δεν ήταν αποτέλεσμα ιστορικών ή ιδεολογικών αναγκαιοτήτων, ούτε αποτέλεσμα μιας λειτουργικής αναγκαιότητας, ούτε η φυσική εξέλιξη των ιστορικών συνθηκών, ούτε το αποτέλεσμα κάποιας «φυσικής» διαδικασίας, όπως θα περιέγραφε ο Adam Smith με το «αόρατο χέρι», ούτε, βέβαια, ήταν προϊόν μιας ομαλής διαδικασίας ακολουθώντας μια συγκεκριμένη επιστημονική λογική (Bulmer, 2007). Από το σχέδιο για τη δημιουργία της ΕΚΑΧ έως σήμερα, τις κυριότερες αλλαγές στο πλαίσιο της ΕΟΕ παρακίνησαν, μάλλον, τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των κρατών - μελών που ωθούνταν από την υποστήριξη της οικονομικής και πολιτικής ελίτ και των συμφερόντων των επιχειρήσεων τους.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η μελέτη και αξιολόγηση της δημιουργίας της ONE φαίνεται να είναι μια πολύ δύσκολη περίπτωση, αφού η ONE είναι πραγματικά ένα *sui generis* φαινόμενο το οποίο λειτουργεί μέσα σε μια ατελής πολιτική ένωση. Όλα σχεδόν τα προηγούμενα επιτυχημένα παραδείγματα νομισματικών ενώσεων του 19ου αιώνα λειτουργούσαν αποκλειστικά κυρίως μέσω ξεκάθαρων σχεδίων πολιτικής ολοκλήρωσης. Παρ'όλη την αξιόλογη ανάπτυξη της, η ΕΕ, δεν ακολούθησε την ίδια ιστορική διαδρομή την οποία ακολούθησαν για τη δημιουργία τους τα σύγχρονα δυτικά κράτη (McNamara 2005).

1.3. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ONE

1.3.1. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Ήδη από τη διακήρυξη Schuman, της 9^{ης} Μαΐου 1950, ήταν φανερό πως η Γαλλία και η Γερμανία θα έπαιζαν τον πιο σημαντικό ρόλο στην ενοποίηση της Ευρώπης. Η ενοποίηση θα έπρεπε να στηριχθεί σε δυναμικές διαδικασίες που αφορούσαν, κυρίως, τους συνκλίνοντες στόχους-προτιμήσεις των κρατών μελών.

Η Συνθήκη της Ρώμης (1957), προέβλεπε τόσο τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), όσο και τη δημιουργία της ΕΟΚ. Η ΕΟΚ είχε σαν τελικό στόχο τη δημιουργία της Κοινής Αγοράς, αφού προηγουμένως ολοκληρωνόταν η Τελωνειακή Ένωση, μέσω της κατάργησης όλων των εμπορικών περιορισμών ανάμεσα στα κράτη μέλη. Επιπλέον, στη Συνθήκη της Ρώμης δημιουργήθηκε μια σειρά, θεσμικών διακυβερνητικών δομών, όπως η Νομισματική Επιτροπή αποτελούμενη από τους αντιπροσώπους της Κεντρικής Τράπεζας και των υπουργείων οικονομικών, που ήταν τα πρώτα ουσιαστικά βήματα της ΕΟΚ (Verdun, 2007).

Ωστόσο, η δημιουργία της ONE, ουσιαστικά, δεν ήταν ποτέ μέρος της αρχικής Συνθήκης της Ρώμης καθώς, τα τότε συμφέροντα των κύριων δρώντων δεν επέτρεφαν τη διαδικασία πλήρους ολοκλήρωσης της ΕΚ, παρά μόνον την ολοκλήρωση σε ορισμένες πολιτικές. Για παράδειγμα, αυτό συνέβη με την αγροτική πολιτική της ΕΚ ενώ δεν συνέβη το ίδιο με την νομισματική πολιτική, όπου προτιμήθηκε να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός συντονισμού της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών. Ως εκ' τούτου, στο οικονομικό πεδίο τα δύο κυρίαρχα στοιχεία της Συνθήκης της Ρώμης αφορούσαν μεταξύ άλλων το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και τη παροχή αμοιβαίας βοήθειας σε περιπτώσεις οικονομικών κρίσεων.

Ένας από τους λόγους για τους οποίους η Συνθήκη της Ρώμης δεν περιελάμβανε περισσότερα στοιχεία οικονομικής ενοποίησης, οφείλονταν στην Κεϋνσιανή ανωτερότητα εκείνης της περιόδου, οι αρχές της οποίας επηρέαζαν τον σχεδιασμό των οικονομικών πολιτικών της πλειοψηφίας των κυβερνήσεων παγκόσμια και αυτός ήταν ένας από τους λόγους για τον οποίο οι ευρωπαϊκές χώρες επιδίωξαν με κάθε τρόπο να μη χάσουν την οικονομική τους ανεξαρτησία (Hodson, 2010). Επίσης, εκείνη την περίοδο, η συμφωνία του Bretton Woods έδινε στα κράτη μέλη την απαραίτητη νομισματική ασφάλεια που χρειαζόνταν.

Μετά τη Συνθήκη της Ρώμης για την επιτάχυνση της ενοποιητικής διαδικασίας χρειάστηκε να περάσουν πάνω από δέκα χρόνια γεμάτων αποτυχιών. Το αποτυχημένο σχέδιο Fouchet (1961), η κρίση της «Άδειας Καρέκλας» (1965), οι δύο αρνήσεις της Γαλλίας ως προς το θέμα της ένταξης της Μεγάλης Βρετανίας στην ΕΚ, το 1961 και το 1967. Ασφαλώς, σε όλη αυτή την επιβράδυνση της ενοποιητικής διαδικασίας σημαντικό ρόλο έπαιξε και η ηγετική φιγούρα του Charles de Gaulle. Μετά την αποχώρηση του, τον Απρίλιο του 1969, ταυτόχρονα με την συμμετοχή του Γερμανού Καγκελάριου Willy Brandt και του Γάλλου Προέδρου Georges Pompidou, η διαδικασία της ενοποίησης άρχισε πάλι να αναζωογονείται.

Στη Διάσκεψη της Χάγης (1969), οι παραπάνω ηγέτες συμφώνησαν να προχωρήσουν στο επόμενο στάδιο ολοκλήρωσης που δεν ήταν άλλο από την δημιουργία της Κοινής Αγοράς. Τότε, ήταν η πρώτη φορά που τέθηκε το ζήτημα δημιουργίας της ONE έστω και μακροπρόθεσμα. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε, βέβαια, τόσο ο παραγκωνισμός του συστήματος του Bretton Woods, όσο και οι φόβοι των επιπτώσεων της μετάβασης από ένα σταθερό σε ένα μεταβαλλόμενο σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών (Commission 1969). Επιπλέον, η αστάθεια του παγκόσμιου συστήματος εκείνης της περιόδου και η ανάγκη οικονομικής προστασίας της ΕΚ, από την οικονομική πολιτική των ΗΠΑ, τόνωσαν το ενδιαφέρον για την περαιτέρω νομισματική ολοκλήρωση της Ευρώπης (Τσούκαλης 2004). Δηλαδή εκείνη την περίοδο, δημιουργήθηκαν οι

κατάλληλες προϋποθέσεις για τον μετασχηματισμό της ONE και το πέρασμα της προς την πολιτική ενοποίηση (Χριστοδουλίδης 2001).

Μετάπειτα, ακολούθησαν κάποιες σημαντικές συμφωνίες, όπως για παράδειγμα η Smithsonian Agreement, η οποία αντικατέστησε το σύστημα του Bretton Woods, καθώς και η δημιουργία του νομισματικού «φιδιού», τον Μάρτιο του 1972, ένα σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών που καθιέρωνε συγκεκριμένες αποκλίσεις στις τιμές των νομισμάτων. Μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973, τα κράτη μέλη της ΕΚ άρχισαν να απομακρύνονται από τις κεϋνσιανές πολιτικές που θεωρήθηκαν υπεύθυνες για τη στασιμότητα και την οικονομική επιβράδυνση εκείνης της περιόδου και στράφηκαν σε άλλους τρόπους οικονομικής διακυβέρνησης. Τη δεκαετία του 70, το απρόβλεπτο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, καθώς και οι μεγάλες διαφορές των προσεγγίσεων που θα έπρεπε να ακολουθηθούν ανάμεσα στην Γαλλία και στην Γερμανία, υπήρξαν οι κύριες αιτίες στασιμότητας του όλου εγχειρήματος (Hodson, 2010). Την επόμενη περίοδο, τον κύριο ρόλο στον τελικό σχεδιασμό και στην υλοποίηση της ONE έπαιξαν η έκθεση Werner και η δημιουργία του ΕΝΣ.

1.3.2. Η ΕΚΘΕΣΗ WERNER (1970)

Το θέμα της ONE αρχίζει να γίνεται μέρος της συζήτησης, μόνο προς το τέλος της δεκαετίας του '60 . Η πρωτοβουλία για τη δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη άρχισε από τον Γερμανό καγκελάριο Willy Brandt. Μετά τη Διάσκεψη της Χάγης, στις 1 και 2 Δεκεμβρίου 1969, ανατέθηκε σε δυο επιφανείς πολιτικούς, τον Raymond Barre, επίτροπο για τις οικονομικές και νομισματικές υποθέσεις της ΕΚ και τον Pierre Werner, πρωθυπουργό και υπουργό οικονομικών του Λουξεμβούργου, να δημιουργήσουν τα αρχικά σχέδια της νομισματικής ένωσης.

Από εκείνη την περίοδο, είχαν ήδη γίνει φανερές οι διαφορές στην προσέγγιση που θα έπρεπε να ακολουθηθεί σχετικά με τον τρόπο δημιουργίας της ONE

ανάμεσα στους «οικονομιστές» και τους «μονεταριστές». Αυτός άλλωστε ήταν και ο λόγος για τον οποίο η μετέπειτα ένωση ονομάστηκε ONE. Οι σχεδιαστές της ONE, δεν ήταν βέβαιοι για το ποιος τρόπος ενδεικνύονταν για τη δημιουργία της (Verdun, 2007).

Οι «οικονομιστές» πίστευαν πως πριν τη δημιουργία της ONE θα έπρεπε να προϋπάρχουν οι οικονομικές και δημοσιονομικές συνθήκες ύπαρξης και βιωσιμότητας μιας νομισματικής ένωση, όπως αυτές που καθορίζονται από τη θεωρία των ANΠ. Οι κύριες δρώντες, στη Γερμανία και την Ολλανδία, διατείνονταν ότι πριν από οποιαδήποτε προσπάθεια δημιουργίας μιας κοινής νομισματικής πολιτικής θα έπρεπε να υπάρξει ο συντονισμός της οικονομικής πολιτικής αναφορικά με τον προϋπολογισμό και τη δημοσιονομική πολιτική, καθώς και η σύγκλιση της οικονομικής αποδοτικότητας των κρατών μελών (Rosenthal, 1975). Επίσης τόνιζαν πως, η διαδικασία σύγκλισης θα έπρεπε να είναι μια μακροχρόνια

διαδικασία χωρίς κατ' ανάγκη να καθοριστεί κάποια συγκεκριμένη ημερομηνία δημιουργία της νομισματικής ένωσης της Ευρώπης (Wyplosz, 2006). Οι κύριες απόψεις των «οικονομιστών» εκφράστηκαν κυρίως στο European Commission (1991). Από την άλλη, οι «μονεταριστές» πίστευαν πως η ίδια η νομισματική ολοκλήρωση θα δημιουργήσει την πολιτική και οικονομική ολοκλήρωση της Ευρώπης. Αυτή η άποψη υιοθετήθηκε κυρίως από τη Γαλλία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Αυτές οι χώρες θεωρούσαν πως η κοινή νομισματική πολιτική θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν καλύτερο συντονισμό της οικονομικής πολιτικής.

Όπως προκύπτει, δεν υπήρχε, ακόμη, συμφωνία ανάμεσα στους κύριους δρώντες για το εάν και σε ποιο επίπεδο η σύγκλιση των οικονομιών θα έπρεπε να προηγηθεί της μεταβίβασης κυριαρχίας της νομισματικής πολιτικής σε ένα υπερεθνικό επίπεδο (Verdun, 2007). Με βάση τα παραπάνω ήταν ξεκάθαρο πως, η Werner Group ήταν επιφορτισμένη με τον πολύ δύσκολο ρόλο της εξεύρεσης

εκείνης της κατάλληλης λύσης, η οποία θα εξισορροπούσε τις θέσεις και τις απόψεις και των δύο πλευρών (των οικονομιστών και των μονεταριστών) και για το λόγο αυτό εισήγαγε ένα είδος «παραλληλισμού».

Στις 5 Μαρτίου του 1970 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε το πρώτο σχέδιο για τη δημιουργία της ONE, η οποία θα ολοκληρώνονταν σε τρία στάδια. Λίγο αργότερα, στις 17 Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου η Επιτροπή ετοίμασε και υπέβαλε στο Συμβούλιο την έκθεση Werner. Η Έκθεση Werner αποτελούσε, ουσιαστικά, έναν «οδικό χάρτη», ο οποίος περιελάμβανε συγκεκριμένα στάδια που έπρεπε να πραγματοποιηθούν για τη δημιουργία της ONE μέχρι το 1980. Στο πρώτο στάδιο, το οποίο θα ολοκληρωνόταν στο τέλος του 1973, θα εξαλείφονταν όλοι οι περιορισμοί στην κυκλοφορία των κεφαλαίων και θα επιτυγχανόνταν ο συντονισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών έως ότου προσδιοριστούν οι τελικές συναλλαγματικές ισοτιμίες. Έτσι, σύμφωνα με την παραπάνω έκθεση, η ONE, θα είχε σαν αποτέλεσμα την απόλυτη και αμετάκλητη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων, την εξάλειψη των

διακυμάνσεων στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τον αμετάκλητο καθορισμό των συντελεστών ισοτιμίας και τη πλήρη απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων (Werner Report 1970). Στο δεύτερο στάδιο, προβλέπονταν η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Νομισματικής Συνεργασίας, το οποίο θα ετοίμαζε τα σχέδια για τη δημιουργία της ενιαίας Κεντρικής Τράπεζας. Επίσης, όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο η έκθεση Werner εισήγαγε και κάποιες ακόμα καινοτομίες, όπως η δημιουργία του Κοινοτικού Συστήματος των Κεντρικών Τραπεζών, καθώς και το Κέντρο Αποφάσεων για την Οικονομική Πολιτική (Centre of Decision for Economic Policy). Κύριο χαρακτηριστικό της έκθεσης ήταν ότι απέδιδε σημασία στα διάφορα στοιχεία κινητικότητας στο πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών και του κεφαλαίου, καθώς και η δημιουργία δημόσιων χρηματοοικονομικών μεταβιβάσεων για την αποφυγή περιφερειακών και δομικών ανισορροπιών (Gros & Thygesen, 1992).

Όμως, δυστυχώς, το σχέδιο Werner ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε αφού παρουσίαζε σημαντικά μειονεκτήματα. Το 1971 το Συμβούλιο δεν έκανε δεκτή τη δημιουργία των νέων θεσμών που πρότεινε το σχέδιο Werner, αφού δεν θεωρούσε αναγκαία τη μετατροπή της Συνθήκης της Ρώμης (Gros & Thygesen, 1992).

Πλέον των παραπάνω, σημαντικό ρόλο στην αποτυχία αυτού του πρώτου σχεδίου για την οικονομική ολοκλήρωση της Ευρώπης έπαιξαν και μια σειρά από εξωγενείς παράγοντες. Εκείνη την περίοδο το διεθνές χρηματοοικονομικό και νομισματικό σύστημα παρουσίασε σημαντικά σημάδια αστάθειας. Για παράδειγμα, τον Μάρτιο του 1973 σήμανε το τέλος του συστήματος του Bretton Woods έπειτα από τη μετάβαση του γερμανικού μάρκου σε ένα σύστημα μεταβαλλόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, ενώ, ταυτόχρονα, οι ευρωπαϊκές χώρες είχαν διαφορετικές προτιμήσεις σχετικά με το σχεδιασμό του νέου συστήματος συναλλαγματικών ισοτιμιών (Issing, 2010). Όμως, το βασικό μειονέκτημα του σχεδίου ήταν το γεγονός πως αυτό ήταν ουσιαστικά ταυτισμένο με το σύστημα του Bretton Woods. Για αυτό τον λόγο, έπειτα από την κατάρρευση του Bretton Woods εγκαταλείφθηκε και η ιδέα του παραπάνω σχεδίου. Χωρίς το σύστημα του Bretton Woods, το σχέδιο, δεν έδινε κάποια σαφή απάντηση ως προς το ποια θα έπρεπε να είναι η κοινή νομισματική πολιτική της Ευρώπης (Mayer, 2012).

1.3.3. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Την ίδια περίοδο ακολούθησαν μια σειρά από διάφορες άλλες προτάσεις για τη δημιουργία της ONE , όπως το Fourcade Plan (1974), το Duisenberg Plan (1976) καθώς και μια πρωτοβουλία που πήρε η ίδια η Επιτροπή. Παρόμοια παραδείγματα προτάσεων ήταν τα σχέδια της ομάδας Marjolin (1975), μέσω των οποίων προτεινόταν η δημιουργία ενός Κοινοτικού Θεσμού για τη μεταβίβαση της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής και η Tindemans Report (1976), που αποτελούσε μια ακόμη προσπάθεια δημιουργίας της ONE. Σύμφωνα με την

τελευταία, κάποια μέλη θα έπρεπε να προχωρήσουν στην οικονομική ολοκλήρωση πιο γρήγορα από κάποια άλλα, δημιουργώντας έτσι την Ευρώπη των δύο ταχυτήτων. Τέλος, ακολούθησε η πρόταση MacDougall Report (1977), η οποία σχετιζόταν, κυρίως, με τη δημοσιονομική ένωση της Ευρώπης.

Όμως, ούτε τα παραπάνω σχέδια βρήκαν ανταπόκριση από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών, κυρίως, γιατί προέβλεπαν τη μεταβίβαση ενός μεγάλου μέρους της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών προς ένα υπερεθνικό οργανισμό, γεγονός που θα συνέβαλε στη σταδιακή μείωση της εθνικής κυριαρχίας των κρατών. Τα οικονομικά συμφέροντα, την εποχή εκείνη, υποκινούνταν από μια σειρά παραγόντων, οι οποίοι δεν επέτρεπαν την ολοκλήρωση της ενοποίησης σε ικανοποιητικό βαθμό. Τα κράτη μέλη της ΕΚ εξαιτίας της κρίσης του δολαρίου, της κατάρρευσης του συστήματος του Bretton Woods, το 1971-1973 και της πετρελαϊκής κρίσης το 1973-1974, δεν ήταν πρόθυμα να μεταβιβάσουν μέρος της οικονομικής τους πολιτικής προς έναν υπερεθνικό οργανισμό. Δηλαδή μέχρι το 1978, εξαιτίας όλων των παραπάνω συνθηκών, αλλά και της απροθυμίας των κρατών μελών να προχωρήσουν σε περαιτέρω ενίσχυση του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής και της οικονομικής σύγκλισης μεταξύ τους, η διαδικασία της ΕΟΕ αποδομούνταν παρά ενισχύονταν (Αλεξιάκης, 1993).

Μπορεί η έκθεση Werner, όπως και όλες οι άλλες προτάσεις, να μην πραγματοποιήθηκαν ποτέ, εντούτοις, ήταν εμφανές ότι το σχέδιο για τη δημιουργία της ONE είχε αρχίσει να υλοποιείται (Verdun, 2007). Των παραπάνω ενεργειών ακολούθησε η δημιουργία του ΕΝΣ, ένα σχέδιο το οποίο ανάγεται στο σχέδιο Barre που είχε δημοσιευτεί δέκα χρόνια νωρίτερα και άρχισε να συζητείται ξανά έπειτα από πρόταση του Βρετανού προέδρου της Επιτροπής Roy Jenkins στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βρέμης, στις 6-7 Ιουνίου 1978. Η πρόταση του Jenkins βρήκε πρόσφορο έδαφος τόσο από τον Γερμανό Καγκελάριο Helmut Schmidt, όσο και από τον Γάλλο Πρόεδρο Valéry Giscard d'Estaing.

Το ΕΝΣ υιοθετήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, το Δεκέμβριο του 1978. Επίσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών καθορίστηκαν τα κύρια στοιχεία του ΕΝΣ που περιλάμβαναν:

- το μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών,
- την Ευρωπαϊκή νομισματική μονάδα και
- το μηχανισμό βραχυπρόθεσμης νομισματικής στήριξης ο οποίος, ουσιαστικά, αντικατέστησε το μηχανισμό του ευρωπαϊκού «φιδιού».

Σε αντίθεση με το προηγούμενο σύστημα, ο μηχανισμός του ευρωπαϊκού «φιδιού» θεμελιώθηκε με την Συμφωνία της Βασιλείας το 1972 και ονομάστηκε έτσι γιατί το εύρος των διμερών διακυμάνσεων ήταν το μισό του εύρους της ζώνης διακύμανσης των κοινοτικών νομισμάτων έναντι του δολαρίου. Μέσα στα επόμενα το ΕΝΣ αποτελούσε ένα συμμετρικό σύστημα διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών των ευρωπαϊκών νομισμάτων. Η βιωσιμότητα του συστήματος στηρίζονταν στη διαδικασία συνεχούς σύγκλισης των εθνικών οικονομιών των οποίων ο κύριος στόχος ήταν πια εκείνος της σταθερότητας των τιμών (Τσούκαλης, 2004).

Ποιοι είναι όμως οι λόγοι για τους οποίους οι ηγέτες της ΕΚ οδηγήθηκαν στην αναζήτηση της δημιουργίας μιας πιο ενοποιημένης Ευρώπης εκείνη την περίοδο; Οι λόγοι είναι πολλοί και οφείλονται κυρίως στα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των κρατών μελών. Οι Krugman και Obstfeld (2003) αναφέρουν πως ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '60 οι κυβερνήσεις ωθήθηκαν στη δημιουργία ενός πλαισίου σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και στη μετέπειτα δημιουργία του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ), μέσω του ΕΝΣ, για τους παρακάτω λόγους:

- επιδίωκαν τη διεύρυνση του ρόλου της Ευρώπης στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα και ουσιαστικά ικανοποιούσαν με αυτό τον τρόπο

την ανάγκη για την αποτελεσματική προστασία των ευρωπαϊκών οικονομικών συμφερόντων στο παγκόσμιο επίπεδο και

- επιδίωκαν τη μετατροπή της ΕΕ σε μια πραγματική ενιαία αγορά, δηλαδή ικανοποιούσαν τη φιλοδοξία τους για την επίτευξη μεγαλύτερης εσωτερικής οικονομικής ενότητας.

Με τη δημιουργία του ΕΝΣ, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ προσπαθούσαν να προστατέψουν, με όσο το δυνατόν καλύτερο τρόπο, τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα και για αυτό το λόγο ήθελαν να εξαλείψουν όλες τις αιτίες περιορισμού του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

Για τον Τσούκαλη (2004), η νομισματική ενοποίηση εκείνης της περιόδου ήταν το μέσο για την πολιτική και οικονομική ενδυνάμωση της Ευρώπης, η οποία με τη σειρά της θα συνέβαλε στην επίτευξη των πολιτικών στόχων της κοινότητας. Ταυτόχρονα, η νομισματική συνεργασία θα αποτελούσε τον κύριο μηχανισμό άμυνας απέναντι στο ασταθές διεθνές νομισματικό σύστημα και στις οικονομικές πολιτικές των ΗΠΑ. Πράγματι, όπως και ο Αλεξάκης (1993) υποστηρίζει, η δημιουργία του ΕΝΣ ήταν μια απάντηση στη συνεχιζόμενη διεθνή νομισματική αστάθεια εξαιτίας της επίδρασης του δολαρίου. Όπως τονίζει ο ίδιος, «τα κράτη

μέλη ήταν πεπεισμένα πως η νομισματική σταθερότητα θα οδηγούσε σε ελαχιστοποίηση των πληθωριστικών πιέσεων και θα δημιουργούσε τις απαραίτητες συνθήκες για την οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης, ενώ, ταυτόχρονα, μέσω αυτής της διαδικασίας θα επέρχονταν η σύγκλιση των ευρωπαϊκών οικονομιών» (Αλεξάκης, 1993).

Άλλοι πάλι μελετητές θεώρησαν τους πολιτικούς λόγους πολύ πιο σημαντικούς, δηλαδή:

- η ενδυνάμωση των εγχώριων κυβερνητικών συνασπισμών, καθώς και των πολιτικών θέσεων της Γαλλίας και τις Γερμανίας την περίοδο του 1977-1978,
- η γενικότερη ανησυχία σχετικά με τις πολιτικές εξελίξεις στην Ιταλία,
- η δημιουργία ενός καλύτερου πολιτικοοικονομικού πλαισίου που να προσφέρει περισσότερη ανεξαρτησία σε παγκόσμιο επίπεδο και
- η σημασία της γεωπολιτικής.

Το ΕΝΣ που υιοθετήθηκε έπειτα από τη γάλλο-γερμανική συμφωνία στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στις 5 Δεκεμβρίου 1978, τέθηκε σε λειτουργία τον Μάρτιο του 1979. Τα μέλη που προσχώρησαν αρχικά στο ΕΝΣ ήταν η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Βέλγιο, η Δανία, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία, ενώ τον Ιούνιο του 1989 προσχώρησε η Ισπανία. Ακολούθησε η προσχώρηση της Βρετανίας, τον Οκτώβριο του 1990, και της Πορτογαλίας τον Απρίλιο του 1992.

Όπως υποστηρίζει ο Τσούκαλης (2004: 231) το ΕΝΣ ήταν «ένα σπουδαίο εργαλείο στον αγώνα κατά του πληθωρισμού, και η δημιουργία του ισοδυναμούσε με μια έμμεση αποδοχή από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις των προτεραιοτήτων της Γερμανικής πολιτικής. Η εμπειρία από τη δεκαετία του '70 θεωρήθηκε ότι επιβεβαίωνε την ορθότητα της αντιπληθωριστικής στάσης της Γερμανίας, όπως και την εμμονή της στην ισχύ του κραταιού μάρκου».

Το ΕΝΣ ήταν ένας μηχανισμός καθορισμού των συναλλαγματικών ισοτιμιών και περιελάμβανε ένα σύστημα διμερών κεντρικών ισοτιμιών ανάμεσα στα νομίσματα των κρατών μελών. Εξάιρεση σε αυτό αποτελούσαν η λιρέτα, η στερλίνα, η πεσέτα και το εσκούδο. Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Μονάδας (ECU), του μέσου για τον καθορισμό των διμερών συναλλαγματικών.

Το ECU ήταν σταθμισμένο, καθώς κάθε εθνικό νόμισμα είχε μια σχετική βαρύτητα που είχε σχέση τόσο με τη σπουδαιότητα και το μέγεθος του ΑΕΠ κάθε χώρας σε σχέση με το συνολικό ΑΕΠ, όσο και το ποσοστό συμμετοχής της στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών ήταν υποχρεωμένες να παρεμβαίνουν στις αγορές συναλλάγματος, όταν οι συναλλαγματικές ισοτιμίες έτειναν προς τα σύμφωνη μένα όρια διακύμανσης, ώστε να απαλύνουν τις συναλλαγματικές πιέσεις. Το ΕΝΣ με αυτό τον τρόπο, σε αντίθεση με τις απόψεις πολλών σκεπτικιστών, κατάφερε να σταθεροποιήσει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες ανάμεσα στα κράτη που ανήκαν στον ΜΣΙ.

Το ΕΝΣ κάλυψε τρεις διαφορετικές περιόδους από το 1979 έως το 1998. Στη διάρκεια της πρώτης περιόδου, το σύστημα είχε πολλά κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία με το παλαιότερο σύστημα του Bretton Woods. Τη δεύτερη περίοδο, από το Φεβρουάριο του 1987 έως και τον Αύγουστο του 1992, παρόλο που υπογράφηκε η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν ακολούθησε μία περίοδος σταθερότητας, αφού η Δανία απέρριψε τη Συνθήκη για την ΕΕ τον Ιούνιο του 1992 και ακολούθησαν μία σειρά από σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Το αποτέλεσμα των αρνητικών συνθηκών ήταν η εμφάνιση της κρίσης του ΕΝΣ του Σεπτεμβρίου του 1992. Μετά τον Αύγουστο του 1993 μέχρι και τη δημιουργία της ONE, όπου οι ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν την αύξηση του εύρους ζώνης διακύμανσης των νομισμάτων, το ΕΝΣ δεν αντιμετώπισε σοβαρά προβλήματα.

Ουσιαστικά, η δημιουργία του ΕΝΣ έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία του ευρώ, καθώς μετά την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων προέκυψαν δύο επιλογές για τις εθνικές κυβερνήσεις, είτε να κινηθούν προς την πλευρά των μεταβαλλόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, είτε προς ένα κοινό νόμισμα (Issing 2010). Όπως εξηγεί ο Issing (2010), σχετικά με τη σταθερότητα του συστήματος ανάμεσα στους τρεις στόχους της οικονομικής πολιτικής, τις σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, τη νομισματική ανεξαρτησία και την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων (uneasy triangle), η μόνη επιλογή που είχε

απομείνει στα ευρωπαϊκά κράτη μέλη ήταν αυτή της ανεξαρτησίας της νομισματικής πολιτικής.

Αυτό οφείλονταν στο γεγονός ότι δεν ήταν εφικτό να υπάρχει κοινή αγορά εάν υπήρχαν περιορισμοί στην κυκλοφορία κεφαλαίων και επιπλέον υπήρχαν σοβαροί φόβοι ότι κάποια κρίση στο σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την οικονομική ολοκλήρωση στην Ευρώπη. Με αυτόν τον τρόπο, το ζήτημα της δημιουργίας της ONE ξέφευγε από τα αόριστα θεωρητικά πλαίσια και περνούσε στο επίπεδο πραγματοποίησης.

1.3.4. Η ΘΕΩΡΙΑ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΣ

Το ΕΝΣ δεν ήταν τόσο φιλόδοξο πρόγραμμα όσο η Έκθεση Werner. Για ποιους λόγους όμως οι κυβερνήσεις των κρατών μελών αναζήτησαν την ένταξη τους στο ΕΝΣ; Όπως αναφέρουν οι Krugman και Obstfeld (2003: 609), «Κρατώντας σταθερή τη συναλλαγματική ισοτιμία των νομισμάτων τους έναντι του μάρκου, οι άλλες χώρες του ΕΝΣ στην πραγματικότητα εισήγαγαν την αξιοπιστία της Bundesbank ως όπλο κατά του πληθωρισμού, αποθαρρύνοντας έτσι την ανάπτυξη πληθωριστικών πιέσεων». Άρα, η νομισματική ένωση ήταν για πολλά κράτη ένας τρόπος για να δημιουργήσουν έναν αξιόπιστο «αντιπληθωριστικό μηχανισμό δέσμευσης». Για το λόγο αυτό, ο Γάλλος υπουργός οικονομικών Edouard Balladur, στήριξε τη δημιουργία της ONE το 1988.

Από την πλευρά της, η Γερμανία, εξαιτίας της επανένωσης της χώρας έβλεπε τη δημιουργία της ONE ως ζήτημα ζωής ή θανάτου. Μάλιστα, η νομισματική αξιοπιστία της χώρας ενίσχυσε τόσο πολύ τη διαπραγματευτική της ικανότητα, που της επέτρεπε να επιβάλει τους δικούς της όρους σχετικά με τη δημιουργία της ONE (Τσούκαλης, 2004).

Ήδη από τον ιδρυτικό της νόμο ο κύριος στόχος της Γερμανικής Κεντρικής Τράπεζας (Bundesbank) ήταν η σταθερότητα των τιμών και η εξάλειψη του

πληθωρισμού και για αυτό το λόγο τα μέλη του ΕΝΣ προσπάθησαν να ωφεληθούν από την αξιοπιστία και τη φήμη ανεξαρτησίας της Bundesbank, της μόνης τράπεζας που θα μπορούσε να εννοηθεί χαμηλούς ρυθμούς πληθωρισμού.

Από πολλές απόψεις μια ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα είναι ουσιαστικά ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την ύπαρξη χαμηλών ρυθμών πληθωρισμού σε μια χώρα (Alesina και Summers 1993). Με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή καθιστώντας τη Bundesbank ως εγγυήτρια χαμηλών ρυθμών πληθωρισμού στο ΕΝΣ, λύθηκε και ένα άλλο πρόβλημα αυτό του Ν-οστού νομίσματος του ΕΝΣ, ενώ ταυτόχρονα τα μέλη του ΕΝΣ δίνοντας στη Bundesbank τη δυνατότητα να αποφασίζει για τη νομισματική πολιτική αύξησαν την αξιοπιστία τους. Σύμφωνα με τους Giavazzi και Pagano, αυτή η προσήλωση προς τη γερμανική κυριαρχία και το ΕΝΣ ασφαλώς δεν ήταν τυχαία. Σήμαινε πως για να ενταχτούν στη νομισματική ένωση τα κράτη μέλη θα έπρεπε, να ενδυναμώσουν την ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών τους και να δεχτούν την απόλυτη ανεξαρτησία της ΕΚΤ έναντι πιθανών πολιτικών πιέσεων (Garrett, 1993).

1.3.5. Η ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ

Ο κυριότερος λόγος δημιουργίας της ONE δεν είναι άλλος από τις προκλήσεις που αντιμετώπιζε η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, κυρίως της Γαλλίας και της Γερμανίας τη δεκαετία του '80. Αλώστε, αυτή ήταν και η λογική της δημιουργίας και της δημοσίευσης της Λευκής Βίβλου, τον Ιούνιο του 1985, από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Λευκή Βίβλος, εξαιτίας των φόβων για τη μακροχρόνια πτώση της Ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας στους κλάδους υψηλής τεχνολογίας, πρότεινε την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς μέσα από 279 νομοθετικά μέτρα (Krugman και Obstfeld, 2003). Ο υπεύθυνος για τη σύνταξη της Λευκής Βίβλου ήταν ο λόρδος Cockfield, που εκείνη την περίοδο ήταν αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και υπεύθυνος για την εσωτερική αγορά.

Οι απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σχετικά με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, ήταν η βάση της μετέπειτα δημιουργίας της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς (ΕΕΑ). Όπως περιγράφει ο Gilpin (2005: 243), «Οι ευρωπαίοι ηγέτες έτρεφαν την πεποίθηση ότι ο δυναμισμός μιας τέτοιας αγοράς θα αναζωογονούσε την Ευρωπαϊκή οικονομία και θα προσέφερε στην Ευρώπη τη δυνατότητα να αναπτύξει μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις άξιες να ανταγωνιστούν αποτελεσματικά τις αμερικανικές και τις ιαπωνικές αντιπάλους τους». Για αυτό κυρίως το λόγο, η Γαλλία και η Γερμανία επιδίωκαν τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης και μη αναστρέψιμης ONE. Τα λόγια του Γερμανού Καγκελάριου Helmut Kohl είναι πολύ χαρακτηριστικά «Επιθυμούμε μια συνθήκη που θα καθιστά σαφές ότι η οικονομική ένωση, η νομισματική ένωση και η πολιτική ένωση είναι μη αναστρέψιμες».

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ), που ουσιαστικά συμφωνήθηκε κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου τον Δεκέμβριο του 1985, ήταν μια από τις σπουδαιότερες θεσμικές εξελίξεις μετά τη Συνθήκη της Ρώμης. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθετήθηκαν οκτώ κείμενα τα οποία τροποποιούσαν τη Συνθήκη της Ρώμης, καθώς και ένα κείμενο για την Ευρωπαϊκή πολιτική συνεργασίας (Χριστοδουλίδης, 2001). Μέσω της ΕΕΠ, που υπογράφηκε στις 17 Φεβρουάριου 1986 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987, τα κράτη μέλη με την κατάργηση της ομοφωνίας στη λήψη αποφάσεων που είχε εισάγει η Συνθήκη της Ρώμης, έδωσαν στη διαδικασία ολοκλήρωσης την απαραίτητη ώθηση προς την οικονομική ολοκλήρωση της Ευρώπης.

Κύριος στόχος των κρατών μελών ήταν η δημιουργία της ΕΕΑ μέσω της πλήρους κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών, μέχρι το 1992. Η ΕΕΠ «προσδιόρισε το περιεχόμενο της εσωτερικής αγοράς («χώρες χωρίς εσωτερικά σύνορα...») και καθόρισε τα «μέσα» και «διαδικασίες» για την επίτευξή της» (Ιωακείμης 1990). Με αυτόν τον τρόπο η ΕΕΠ καθιέρωσε τον ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό χώρο που σηματοδότησε της πλήρη απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και τον ελεύθερο ανταγωνισμό στην παροχή χρηματοδοτικών

υπηρεσιών (Καρφάκης 2001). Ουσιαστικά, με την καθιέρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς πρόκυπτε η ανάγκη της δημιουργίας μιας κεντρικά σχεδιασμένης νομισματικής πολιτικής, αφού κάθε κράτος μέλος πλέον αδυνατούσε να ελέγξει τις νομισματικές εξελίξεις. Οι κύριοι λόγοι δημιουργίας της ΕΕΠ ήταν:

- Η προσπάθεια να ξεπεραστεί η περίοδος ευρώ σκλήρυνσης η οποία είχε χαρακτηρίσει την οικονομία της Ευρώπης το προηγούμενο διάστημα.
- Η επιθυμία για την παροχή της απαιτούμενης ώθησης στην οικονομία μέσω της φιλελευθεροποίησης των αγορών που συνδέεται με την ολοκλήρωση της κοινής αγοράς.
- Η επιθυμία των κρατών μελών να επαναφέρουν τις συνθήκες σε κοινή γραμμή με τις πραγματικές πρακτικές της ΕΚ.
- Η επιθυμία των κρατών μελών να ανακινήσουν την υπερεθνική ολοκλήρωση.
- Η αναγνώριση της ανάγκης η ΕΚ να γίνει πιο ευαίσθητη πολιτικά

Μια άλλη σημαντική παράμετρος που υιοθετούσε η ΕΕΠ ήταν ότι έκανε την οικονομική και κοινωνική συνοχή (αναδιανομή) σημαντικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής πορείας. Όπως τονίζει ο Τσούκαλης (2004: 41) η «απελευθέρωση των αγορών συνδέθηκε άμεσα με την αναδιανομή, γεγονός που σήμαινε πρακτικά τη μεταφορά σημαντικών πόρων προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και περιφέρειες της Ε.Ε. μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και αργότερα του Ταμείου Συνοχής». Η ΕΕΠ δεν ήταν ένα πολιτικά εμπνευσμένο κείμενο, αλλά μάλλον είχε τον χαρακτήρα ενός ουδέτερου κείμενου το οποίο δε μπορούσε να δυσαρεστήσει ή να ευχαριστήσει κανένα κράτος μέλος αφού προσπαθούσε να διατηρήσει μια ισορροπία ανάμεσα στις δύο πλευρές και με αυτό τον τρόπο να μπορέσει να γίνει αποδεκτή από τα κράτη μέλη που είχαν σοβαρές αντιρρήσεις (Χριστοδουλίδης 2001). Σύμφωνα με την Έκθεση Cecchini (1988), η δημιουργία της ενιαίας αγοράς και κατ' επέκταση της ONE θα επέφερε σπουδαία αποτελέσματα στα κράτη μέλη.

1.3.6. Η ΕΚΘΕΣΗ DELORS

Μετά την επιτυχία της ΕΕΑ, στα τέλη της δεκαετίας του '80, όλα έδειχναν πως είχε πλέον ωριμάσει η ιδέα για τη δημιουργία της ONE. Ο Tomaso Padoa-Schioppa (1987) στην έκθεση του για τις συνέπειες της κοινής αγοράς στην Ευρωπαϊκή οικονομία, ουσιαστικά κατέδειξε τη σχέση που υπήρχε ανάμεσα σε αυτήν και στη δημιουργία της ONE. Αυτό ήταν προφανές έπειτα από τις κερδοσκοπικές επιθέσεις που δέχτηκε το ΕΝΣ και οι οποίες δεν άφησαν καμία αμφιβολία στα κράτη μέλη της ΕΕ πως η δημιουργία της ONE ήταν πλέον μια αναγκαιότητα. Σε διαφορετική περίπτωση θα έπρεπε να επανέλθουν τα κράτη μέλη σε ένα σύστημα μεταβαλλόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Έτσι, το 1988, ο Γερμανός υπουργός εξωτερικών Hans-Dietrich Genscher σε ένα μνημόνιο που εξέδωσε και το οποίο είχε τον τίτλο «A European Currency Area and a European Central Bank» τόνισε πως για να ολοκληρωθεί η νομισματική ένωση της Ευρώπης απαιτείται πρωτίτως να ολοκληρωθεί η κοινή αγορά. Ήταν επίσης αναγκαίο να δημιουργηθεί μια ομάδα εμπειρογνομόνων για να μπορέσουν τα κράτη μέλη να αναπτύξουν μια σειρά από προτάσεις για τη δημιουργία της ONE (Mayer, 2012).

Για αυτό το λόγο, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ανόβερου, 27-28 Ιουνίου 1988, ζητήθηκε από τον Jacques Delors να εκπονήσει μια μελέτη για τη δημιουργία της ONE. Με αυτό τον τρόπο συστάθηκε η Επιτροπή για τη Μελέτη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Σε αυτή την Επιτροπή συμμετείχαν οι 12 διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών, ένας ακόμη επίτροπος και τρεις ανεξάρτητοι τεχνοκράτες, υπό την προεδρεία του προέδρου της Επιτροπής Jacques Delors. Στόχος της επιτροπής ήταν η διερεύνηση των συνθηκών κάτω από τις οποίες θα μπορούσε να συγκροτηθεί η ONE. Τα αποτελέσματα της έκθεσης της Επιτροπής, που έμειναν γνωστά ως η έκθεση Delors, δημοσιεύτηκαν τον Απρίλιο του 1989 και αποτέλεσαν τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια για τη δημιουργία της ONE (Committee for the Study of Economic and Monetary Union 1989). Σύμφωνα με την Έκθεση Delors, η

νομισματική ένωση τόνιζε «τη διαβεβαίωση της απόλυτης και αμετάκλητης μετατρεψιμότητας των νομισμάτων; τη πλήρη φιλελευθεροποίηση των κεφαλαιακών συναλλαγών και της πλήρους ενοποίησης των τραπεζικών και άλλων χρηματοπιστωτικών αγορών; και τη κατάργηση των περιθωρίων διακύμανσης και το αμετάκλητο κλείδωμα των συναλλαγματικών ισοτιμιών».

Η έκθεση Delors ήταν η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να προωθήσει και να διασφαλίσει την ONE. Από την πλευρά του, ο ίδιος ο Delor είχε ήδη αποκτήσει μια πολύ σημαντική εμπειρία στον τομέα της νομισματικής πολιτικής και ήταν ιδεολογικά δεσμευμένος προς την επιτυχία της δημιουργίας της ONE. Η ONE, όμως, όπως και ο δρόμος για την ΕΕ, δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί άμεσα. Η έκθεση Delors, όπως και η έκθεση Werner, πρότεινε τη δημιουργία της ONE σε τρία στάδια χωρίς να υπάρχει όμως χρονικός περιορισμός στην υλοποίηση των σχεδίων, αφού δε θα μπορούσε να καθοριστεί, εκ των προτέρων, η δυνατότητα σύγκλισης των οικονομιών των κρατών μελών.

Το πρώτο στάδιο αφορούσε στη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς, την ένταξη όλων των κρατών μελών στο συναλλαγματικό μηχανισμό του ΕΝΣ και τη βελτίωση των συνθηκών μακροοικονομικής συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη μέλη. Ταυτόχρονα, αποφασίστηκε την ίδια περίοδο να ενισχυθεί ο συντονισμός της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών και η πολυμερής εποπτεία. Ουσιαστικά σε αυτό το πρώτο στάδιο θα γινόταν η εξάλειψη όλων των περιορισμών σχετικά με την κινητικότητα κεφαλαίων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ταυτόχρονα θα γινόταν εμφανής ο διαχωρισμός των κεντρικών τραπεζών και των κυβερνήσεων (Dominguez, 2006).

ο δεύτερο στάδιο αφορούσε στη θεσμική ενδυνάμωση της ONE με στόχο να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο ο συντονισμός της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών. Το τρίτο αφορούσε στη δημιουργία της κοινής οικονομικής (νομισματικής) πολιτικής, ενώ οι συναλλαγματικές ισοτιμίες θα έπαιρναν την

τελική τους μορφή μέσω της αμετάκλητης πρόσδεσης τους και θα προέκυπτε το ενιαίο νόμισμα, έστω και εάν δεν γίνονταν ρητή αναφορά σε αυτό. Επίσης, θα άρχιζε η λειτουργία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) με ότι αυτό συνεπάγεται στην άσκηση της νομισματικής και της δημοσιονομικής πολιτικής.

Η έκθεση Delors (Committee for the Study of Economic and Monetary Union 1989) τόνιζε, πως στο δρόμο προς την ONE θα έπρεπε τα κράτη μέλη να εκπληρώσουν ορισμένες προϋποθέσεις, όπως η πλήρη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων, η σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών σε συγκεκριμένες τιμές, καθώς και η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων. Επίσης, πρότεινε τη δημιουργία του ΕΣΚΤ, το οποίο θα λειτουργούσε ανεξάρτητα από οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση ή έλεγχο και επιπλέον έβαζε ανώτατα όρια σχετικά με τα δημοσιονομικά ελλείμματα των κρατών μελών.

Ένα ακόμη στοιχείο που προέβλεπε η έκθεση Delors, αφορούσε στο συντονισμό της μακροοικονομικής πολιτικής, που αποτελούσε μια νέα εξέλιξη, η οποία έστω και εάν η έκθεση δεν τόνιζε την αναγκαιότητα της κοινής οικονομικής πολιτικής, εντούτοις τόνιζε την ανάγκη κεντρικού ελέγχου της δημοσιονομικής πολιτικής των κρατών μελών για να μπορεί η ONE να λειτουργεί με επιτυχία (Dinan, 2005).

Πιο συγκεκριμένα, η έκθεση Delors (2013: 15) ανέφερε «Η επιτυχία του προγράμματος της κοινής αγοράς καθορίζεται αποφασιστικά πάνω στον περισσότερο συντονισμό των εθνικών οικονομικών πολιτικών». Η έκθεση δηλαδή ήταν ένα σχέδιο προσαρμοσμένο στις ανάγκες της τότε εποχής χωρίς να περιλαμβάνει ούτε μεταβίβαση της κυριαρχίας, ούτε έναν κοινό προϋπολογισμό για την ΕΕ (Verdun, 2007).

Από ότι φάνηκε και στη συνέχεια, αυτά τα κριτήρια δεν έγιναν ποτέ μέρος ούτε και της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Ουσιαστικά δηλαδή, επιβεβαίωσε την ταύτιση

απόψεων των κυρίαρχων κρατών σχετικά με την ακολουθούμενη πολιτική στη νομισματική ένωση που περιελάμβανε τη δέσμευση των κρατών μελών στη μονεταριστική ορθοδοξία. Η μελλοντική ONE θα βασιζονταν σε τέσσερις αρχές:

- στη σταθερότητα των τιμών,
- στη δημοσιονομική πειθαρχία
- στη λιτότητα και
- στις δομικές μεταρρυθμίσεις.

1.3.7. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ υπογράφηκε στις 7 Φεβρουάριου 1992 και επικυρώθηκε από όλα τα μέλη της την 1 Νοεμβρίου 1993. Κύριος στόχος της Συνθήκης ήταν η οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης, πέρα από το ΕΝΣ και το ΜΣΙ που εκείνη την περίοδο είχαν δεχτεί σοβαρά πλήγματα αξιοπιστίας.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ προέβλεπε πως για να προχωρήσει η οικονομική ολοκλήρωση της Ευρώπης θα έπρεπε πρωτίστως να ολοκληρωθεί ο ενιαίος ευρωπαϊκός οικονομικός χώρος μέσω της δημιουργίας του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ, της δημιουργίας της ΕΚΤ και της κατάργησης μιας σειράς επισήμων ή μη φραγμών που περιορίζουν την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών, ατόμων, και κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών. Η στρατηγική η οποία ακολουθήθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ τόνιζε τη σημασία δύο κυρίως αρχών, της βαθμιαίας μετάβασης και της σύγκλισης.

Κατά τη σύναψη της Συνθήκης σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα σε διάφορες σημαντικές ομάδες. Μια από αυτές ήταν η Επιτροπή των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών, η οποία σχεδίασε τον τρόπο λειτουργίας της ΕΚΤ σύμφωνα με το Deutsche Bundesbank Act, εδραίωσε το γερμανικό μοντέλο στη λειτουργία της ΕΚΤ και εισήγαγε την αρχή του «One person, one

vote». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο των Υπουργών έπαιξαν και αυτά σπουδαίο ρόλο. Το τελευταίο μάλιστα ήταν αυτό που θα ενέκρινε τις τελικές προτάσεις της Επιτροπής.

Η οικονομική ενοποίηση αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί, όπως προέβλεπαν και η έκθεση Werner και το σχέδιο Delors σε τρία στάδια, που όμως αυτή τη φορά θα είχαν πιο αυστηρά χρονοδιαγράμματα. Τα στάδια αυτά που διαβεβαίωναν ότι στο τέλος της τελευταίας δεκαετίας του 2000 η ΕΕ θα είχε δημιουργήσει την πολυπόθητη ONE, η οποία θα στηρίζονταν σε τρεις πυλώνες:

- το κοινό νόμισμα (ευρώ),
- την ΕΚΤ και
- την κατάργηση όλων των επίσημων ή ανεπίσημων φραγμών και περιορισμών.

Βέβαια, δεν έλειπαν εκείνοι οι οποίοι αμφισβήτησαν πως η ONE θα μπορούσε να δημιουργηθεί με βάση το αυστηρό χρονοδιάγραμμα του Μάαστριχτ.

Σημαντικό γεγονός εκείνης της περιόδου υπήρξε, η ταύτιση των απόψεων για τον προσδιορισμό καθορισμένης ημερομηνίας δημιουργίας της ONE. Η ταύτιση των απόψεων της Γαλλίας και Γερμανίας, αντιπροσώπευε και τη σύγκλιση της νομισματικής και της οικονομικής προσέγγισης που αντίστοιχα πρέσβευαν οι δυο χώρες. Σύμφωνα με τη Συνθήκη για την ΕΕ, τα κράτη μέλη θα έπρεπε να έχουν επιτύχει ένα μεγάλο βαθμό οικονομικής σύγκλισης πριν προχωρήσουν στην ένταξη τους στην ONE.

Προς αυτή την κατεύθυνση λειτούργησε και η υιοθέτηση των κριτηρίων σύγκλισης, δηλαδή των κανόνων ένταξης των υποψήφιων κρατών στην ONE . Τα κριτήρια αυτά περιελάμβαναν το κριτήριο σταθερότητας των δημοσίων οικονομικών ή αλλιώς κριτήριο δημοσιονομικής πειθαρχίας (δημόσια ελλείμματα και δημόσιο χρέος), το κριτήριο σταθερότητας των τιμών

(πληθωρισμός), το κριτήριο σύγκλισης των επιτοκίων και τέλος το κριτήριο συμμετοχής στον ΜΣΙ του ΕΝΣ (συναλλαγματικές ισοτιμίες).

Για κάθε κράτος μέλος, η μετάβαση στο τελευταίο στάδιο δημιουργίας της ONE θα επιτυγχάνονταν μόνο εάν ικανοποιούνταν τα κριτήρια σύγκλισης, όπως περιγράφονταν από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Από ότι φαίνεται όμως, τα κριτήρια αυτά επικεντρώθηκαν κυρίως στη ονομαστική σύγκλιση και στη δημοσιονομική πειθαρχία των υποψήφιων κρατών μελών της ΕΕ, παραβλέποντας τις συνθήκες πραγματικής σύγκλισης των οικονομιών τους. Ουσιαστικά δηλαδή, τα κριτήρια του Μάαστριχτ ήταν απλοί κανόνες για τη δημοσιονομική σταθερότητα και τη σταθερότητα των τιμών.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιελάμβανε μια σειρά από κριτήρια σύγκλισης τα οποία ήταν μάλλον αυθαίρετα και δεν δημιουργούσαν τις πραγματικές συνθήκες βιωσιμότητας της ONE. Ανάμεσα στα υποψήφια κράτη μέλη της ONE υπήρχαν τεράστιες αποκλίσεις τόσο στο επίπεδο διαβίωσης και ευημερίας, όσο και σε αυτό της παραγωγικότητας, οι οποίες θα μεγάλωναν έπειτα από οποιαδήποτε διεύρυνση της.

Επιπλέον, αυστηρή κριτική δέχτηκαν επίσης οι τιμές που επιλέχθηκαν τόσο για το επίπεδο του δημόσιου χρέους, όσο και για το επίπεδο δημόσιου ελλείμματος. Τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ φαίνεται να ήταν απλά κάποιοι συγκεκριμένοι στόχοι αποδοτικότητας των οικονομιών της ΕΕ τα οποία επικεντρώνονταν κυρίως στην ονομαστική σταθερότητα της ONE.

Στην προσπάθεια κατανόησης των λόγων για τους οποίους επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα κριτήρια, οφείλει κανείς να εξετάσει αν ήταν δόκιμο η δημιουργία της ONE να πραγματοποιηθεί στη βάση συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων, σταδίων και κριτηρίων. Κάνοντας μια ιστορική ανασκόπηση διαπιστώνουμε πως μια νομισματική ένωση μπορεί να δημιουργηθεί με διάφορους τρόπους και όχι

απαραίτητα με μια προκαθορισμένη μεθοδολογία. Για παράδειγμα η ενοποίηση της Γερμανίας την 1η Ιουλίου 1990.

Τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ είναι μάλλον το αποτέλεσμα συμβιβασμού έπειτα από μια περίοδο σκληρών διαπραγματεύσεων για τη δημιουργία της ONE. Πίσω από τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ κρύβονται τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των ισχυρών κρατών της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα της Γερμανίας και της Γαλλίας. Δεν είναι βέβαιο εάν χώρες, όπως η Γερμανία, με χαμηλό πληθωρισμό και δημόσιο χρέος θα αποδέχονταν την ένταξη στην ONE χωρών με υψηλό πληθωρισμό και δημόσιο χρέος όπως για παράδειγμα της Ελλάδας, γεγονός που από μόνο του θα μπορούσε να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων.

2. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ONE

2.1. ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ONE

Η συνθήκη του Μάαστριχτ δεν ήταν αποτέλεσμα ούτε των ιστορικών συνθηκών εκείνης της εποχής, έστω και εάν αυτές συνέβαλαν με τον τρόπο τους στη δημιουργία της ONE, ούτε αποτέλεσμα κάποιας φυσικής διαδικασίας. Στην

πραγματικότητα μια σειρά από δρώντες για πολλούς και διαφορετικούς λόγους συντέλεσαν στην πραγματοποίηση της (Μήλιος και συν., 1999).

Τρεις φαίνεται ότι ήταν οι σημαντικότεροι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή για τη Μελέτη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης υιοθέτησε τη διαδικασία της σταδιακής υλοποίησης της ONE.

Ο πρώτος είναι τα πολιτικά εμπόδια με τα οποία συνδέεται κυρίως η νομισματική ένωση. Αυτό προκύπτει από το ότι, ενώ η Επιτροπή πρότεινε τρία συγκεκριμένα στάδια για την επίτευξη της νομισματικής ένωσης, αναγνώριζε παράλληλα ότι ο χρόνος υλοποίησης των σταδίων αυτών ήταν ζήτημα πολιτικής απόφασης. Εξάλλου, ήταν ευκολότερο να υπάρξει πολιτική συμφωνία για κάτι που θα γινόταν στο απώτερο μέλλον, παρά για κάτι που θα γινόταν σε βραχύ χρονικό διάστημα.

Έτσι, οι διαφωνίες όσον αφορά την ONE αμβλύνονταν μεν όταν γινόταν αναφορά στο μακρινό και υποθετικό τρίτο στάδιο, θα ενισχύονταν όμως σημαντικά εάν θα έπρεπε να συμφωνηθεί και να ακολουθηθεί ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της ONE (Μήλιος και συν., 1999). Κατά ορισμένους, η ONE θα έπρεπε να προχωρήσει το ταχύτερο δυνατό, ενώ κατά τους περισσότερο σκεπτικιστές, οι αποφάσεις για συγκεκριμένες δραστηριότητες θα έπρεπε να αναβληθούν για το μέλλον.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι κατά την Επιτροπή, η οικονομική ένωση και η νομισματική ένωση αποτελούσαν δύο συστατικά στοιχεία ενός ενιαίου όλου και γι' αυτό θα έπρεπε να υλοποιηθούν παράλληλα. Η Επιτροπή θεωρούσε μάλιστα ότι η διαδικασία της νομισματικής ένωσης ήταν κατανοητή μόνον εφόσον θα είχε επιτευχθεί ένας υψηλός βαθμός οικονομικής σύγκλισης.

Η Επιτροπή, λοιπόν, αναγνώριζε την ανατροφοδότηση που υπάρχει μεταξύ οικονομικής και νομισματικής σύγκλισης. Επειδή η οικονομική σύγκλιση είναι

δυνατό να επιτευχθεί μόνο διαμέσου μιας μακροχρόνιας διαδικασίας οικονομικών και θεσμικών προσαρμογών και μεταρρυθμίσεων και δεδομένου ότι ο βαθμός οικονομικής σύγκλισης που είχε επιτευχθεί μέχρι τότε δεν θεωρήθηκε ικανοποιητικός (η Επιτροπή τόνιζε μάλιστα την ανάγκη μιας μεγαλύτερης σύγκλισης των οικονομιών), θεωρήθηκε ότι η νομισματική σύγκλιση θα έπρεπε να ακολουθήσει τους ίδιους ρυθμούς (Μήλιος και συν., 1999).

Εξάλλου, το κόστος της νομισματικής ένωσης, το οποίο αναφέρεται κυρίως στην απώλεια του μέσου της συναλλαγματικής ισοτιμίας, περιορίζεται όσο αυξάνεται ο βαθμός σύγκλισης των οικονομιών και των μακροοικονομικών πολιτικών των χωρών-μελών της. Έτσι, παρά το γεγονός ότι η υφιστάμενη εμπειρία και η οικονομική θεωρία συγκλίνουν υπέρ της άποψης ότι οι νομισματικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να γίνονται σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, εξαιτίας της αστάθειας που προκαλείται κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου από την ύπαρξη διαφόρων νομισμάτων και διαφορετικών νομισματικών πολιτικών, οικονομικοί κατά βάση παράγοντες και κυρίως οι αποκλίσεις όσον αφορά τις οικονομικές επιδόσεις και τη μακροοικονομική πολιτική μεταξύ των χωρών-μελών, υπαγόρευαν τη σταδιακή υλοποίηση της ONE.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι δινόταν ιδιαίτερη σημασία και στη σύγκλιση των μακροοικονομικών πολιτικών. Όπως αναφέρει η Επιτροπή ρητά, με την πλήρη απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων και την ενοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών, οι ασυμβίβαστες μεταξύ τους εθνικές οικονομικές πολιτικές θα μεταφράζονταν γρήγορα σε εντάσεις όσον αφορά τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και θα προκαλούσαν ένα σημαντικό βάρος στη νομισματική πολιτική. Η διαδικασία της ενοποίησης απαιτούσε ένα περισσότερο εντατικό και αποτελεσματικό συντονισμό των εθνικών πολιτικών, όχι μόνο στο νομισματικό τομέα, αλλά και στους τομείς των εθνικών πολιτικών που επηρεάζουν τη συνολική ζήτηση, τις τιμές και το κόστος παραγωγής.

Ένας τρίτος λόγος, εξαιτίας του οποίου η Επιτροπή υιοθέτησε τη σταδιακή διαδικασία υλοποίησης της ONE, φαίνεται ότι ήταν η μεγάλη έκταση των απαιτούμενων θεσμικών προσαρμογών σε Κοινοτικό επίπεδο. Δεδομένου ότι η πολιτική και διοικητική δομή της Κοινότητας διαφέρει σημαντικά από εκείνη του ομοσπονδιακού κράτους, τα νέα Κοινοτικά όργανα και ιδιαίτερα η ΕΚΤ θα λειτουργήσουν κάτω από χωρίς προηγούμενο πολιτικοοικονομικές συνθήκες. Η διαμόρφωση, λοιπόν, νέων σημαντικών θεσμών, όπως του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ, απαιτεί ορισμένο χρόνο προκειμένου να αποκτηθεί εν τω μεταξύ ορισμένη εμπειρία και ορισμένη ευκαμψία προσαρμογής σε απρόβλεπτες οικονομικοπολιτικές συνθήκες. Η σταδιακή διαδικασία προς την ONE συμβαδίζει με την παράλληλη πρόοδο στον οικονομικό και θεσμικό τομέα, η οποία περιορίζει τις αντιθέσεις μεταξύ των χωρών-μελών.

Άλλοι πάλι, όπως οι Tadeh και Verdun (2009), υποστηρίζουν πως η ONE ήταν το αποτέλεσμα περισσότερο της αντίδρασης των ευρωπαϊκών κρατών στις παγκόσμιες προκλήσεις και αλλαγές και πως η όποια αντίδραση γινόταν εφικτή κυρίως μέσω της δημιουργίας των ευρωπαϊκών θεσμών. Συνεπώς, η ONE προωθήθηκε εξαιτίας των εθνικών συμφερόντων του γαλλογερμανικού μπλοκ και της ανάγκης διατήρησης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων τους διεθνώς σε υψηλά επίπεδα.

Σχετικά με την εξήγηση της δημιουργίας και της επικύρωσης της Συνθήκης για την ΕΕ πολλά έχουν ειπωθεί. Η ανάλυση σε παγκόσμιο επίπεδο εδράζει στη θεωρία της ηγεμονικής σταθερότητας που αναπτύχθηκε πρωτίστως από τον Charles Kindleberger, με βάση την οποία η βιωσιμότητα ενός διεθνούς καθεστώτος εξαρτάται από την επικράτηση μιας κυρίαρχης εξουσίας (Gilpin 1987).

Για τους Γάλλους, η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, σε παγκόσμιο επίπεδο, ήταν η περιφερειακή απάντηση της Ευρώπης για ισορροπία στις προκλήσεις που αντιμετώπιζε, εκείνη την περίοδο, εξαιτίας της αποσταθεροποιητικής πολιτικής

των ΗΠΑ. Για άλλους οι γαλλικές προσπάθειες για την Ευρωπαϊκή ενοποίηση είχαν στόχο τον περιορισμό της αμερικάνικης επιρροής (Howarth, 2001). Με αυτό τον τρόπο οι υπερατλαντικές εντάσεις επηρέασαν σημαντικά τόσο το σχηματισμό του ΕΝΣ, όσο και την προσπάθεια να πεισθεί η Γερμανία προς αυτή την κατεύθυνση.

Η δημιουργία της ONE ήταν μια περιφερειακή απάντηση της Ευρώπης στις πολιτικές των ΗΠΑ και σε ορισμένες περιπτώσεις των Βρετανών, οι οποίες ήθελαν να επιβεβαιώσουν το σημαντικό ρόλο που έπαιζε η ΕΕ στη διαχείριση της παγκόσμιας οικονομίας (Murlon-Druo, 2011).

Επιπλέον, σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι η ONE ήταν αποτέλεσμα της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης και του φόβου που υπήρχε σχετικά με τις επιπτώσεις που θα είχε η επανένωση της Γερμανίας. Για αυτό το λόγο, φαίνεται πως υπήρξε μια σημαντική προσπάθεια ενσωμάτωσης της ενοποιημένης Γερμανίας στην Ευρώπη μέσω της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής ενοποίησης. Από την άλλη, υπάρχουν πολλοί που υποστηρίζουν πως η Συνθήκη του Μάαστριχτ ήταν ουσιαστικά μέρος της ανταλλαγής της Γερμανίας για την εξασφάλιση της συναίνεσης της Δύσης προς την ενοποίηση της.

Σημαντικός στην όλη συζήτηση φαίνεται να είναι και ο ρόλος της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, η οποία περιόρισε τη δυνατότητα αυτονομίας της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών και με αυτό τον τρόπο έδωσε το ερέθισμα στα κράτη μέλη να αρχίσουν σίγα σιγά να συνειδητοποιούν πως η παγκοσμιοποίηση δεν επηρέαζε και τόσο την οικονομική αποτελεσματικότητά τους (Jones et al. 1998).

Πολλοί επίσης ήταν αυτοί που τόνισαν πως η δημιουργία της ONE ήταν συνέπεια των ιδεολογικών πεποιθήσεων των ευρωπαίων ηγετών (Goldmann 1997). Έτσι, η δημιουργία της ONE μπορεί να είναι και αποτέλεσμα μιας

ιδεολογικής αλλαγής από τον Κεϋνσιανισμό προς το μονεταρισμό ειδικά μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973. Η αποτυχία του Κεϋνσιανισμού τόνισε την ανάγκη να στραφεί η οικονομική πολιτική προς τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές, ώστε να επανέλθει η οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη μέσω της σταθερότητας των τιμών και της χαμηλής ανεργίας. Η δημιουργία της ONE δηλαδή προωθήθηκε κυρίως από τη σύγκλιση των οικονομικών ιδεών.

Ο ρόλος που παίζουν τα εθνικά συμφέροντα στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης είναι μέρος της κλασικής πολιτικής επιστήμης (Verdun, 2007). Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, το κύριο ερώτημα που θα πρέπει να απαντηθεί είναι εάν η ONE είναι το αποτέλεσμα μιας μεγάλης διαπραγματεύσεως των ευρωπαϊκών κρατών και των κυβερνήσεων τους.

Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη συζήτηση παίζουν πρώτα από όλα τα εθνικά οικονομικά συμφέροντα, όπως αυτά εξηγούνται αρχικά από την ανάλυση της θεωρίας κόστους οφέλους των ΑΝΠ. Μια νομισματική ένωση, μπορεί να προσφέρει τις κατάλληλες συνθήκες για την αύξηση του εμπορίου και του εισοδήματος, εάν δημιουργηθεί μια αποτελεσματική κοινή αγορά όπου θα υπάρχει κυρίως ευελιξία των μισθών και κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίων. Τόσο η αρχική θεωρία των ΑΝΠ, όσο και η νέα θεωρία που αναπτύχθηκε κυρίως από τη δεκαετία του '80 και μετά, επικεντρώνονται στα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της εισαγωγής του ενιαίου νομίσματος.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη μιας χώρας σε μια νομισματική ένωση είναι βέβαια η ικανοποίηση των κριτηρίων των ΑΝΠ. Όμως, πολλές φορές, όπως αποδεικνύουν και οι εμπειρικές έρευνες της δεκαετίας του '90, ακόμα και τα κριτήρια των ΑΝΠ μπορούν να αποκτήσουν έναν ενδογενή χαρακτήρα, ο οποίος αλλάζει τη φύση και τα αποτελέσματα της διαδικασίας της ενοποίησης. Επίσης, είναι γεγονός πως εξαιτίας του ρόλου της ΕΚΤ μπορεί να ασκηθεί μια πολύ πιο αξιόπιστη και αποτελεσματική νομισματική πολιτική, περιορίζοντας τον πληθωρισμό και τις διαταραχές στο επίπεδο της Ευρωζώνης. Όπως αναφέρει και

ο De Grauwe (2006), τα κράτη μέλη και μόνο με τη συμμετοχή τους στην Ευρωζώνη εναρμονίζονται μεταξύ τους και συγκλίνουν τα οικονομικά τους χαρακτηριστικά. Αυτά όμως είναι αποτελέσματα που σήμερα μπορούν να αμφισβητηθούν.

Βέβαια, όλο αυτό το διάστημα πολλές ήταν εκείνες οι αναλύσεις που τόνιζαν πως τα υποψήφια προς ένταξη κράτη δεν πληρούσαν τα πραγματικά κριτήρια για την ένταξή τους στην ONE και με αυτό τον τρόπο μειώνονταν οι πιθανότητες μακροχρόνιας βιωσιμότητας του σχεδίου. Συνεπώς, το θέμα της αξιολόγησης των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της ένταξης στην ONE και της εισαγωγής του ενιαίου νομίσματος, γίνονταν όλο και πιο αδιευκρίνιστο. Πολλές φορές, η θεωρία των ΑΝΠ έχει δεχτεί έντονες κριτικές ως παραπλανητική, αφού δεν μπορεί να εξηγήσει τη διαδικασία της οικονομικής ενοποίησης της Ευρώπης, καθώς η ONE είναι κυρίως ένα πολιτικό σχέδιο και δε μπορεί να εξηγηθεί με βάση της λογικής του κόστους οφέλους (Willet, 2000).

Άλλοτε πάλι υποστηρίζεται πως, όσο πιο πολλά είναι τα κράτη μέλη μιας νομισματικής ένωσης, τόσο πιο ετερογενής γίνεται και τόσο μειώνεται η πιθανότητα να σχηματιστεί μια ΑΝΠ. Με αυτόν τον τρόπο, μειώνεται η πιθανότητα η νομισματική ένωση να προσφέρει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για σταθερότητα και ανάπτυξη στα κράτη μέλη της. Σε αντίθεση ορισμένοι ερευνητές, μεταξύ αυτών και ο Jones (2002), τόνισαν πως αυτή η ετερογένεια των χωρών που συμμετέχουν στην ONE δεν είναι αδυναμία παρά μάλλον η ισχύς της Ευρωζώνης. Σε κάθε περίπτωση πάντως, το πιο σημαντικό μειονέκτημα της ONE φαίνεται πως να είναι η έλλειψη της πολιτικής ολοκλήρωσης.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να διευκρινιστεί επίσης ότι πολλές φορές η απόφαση ένταξης μιας χώρας στην ONE μπορεί να μην είναι αποτέλεσμα μόνο των οικονομικών υπολογισμών ανάμεσα στα οφέλη και το κόστος. Εξάλλου, τόσο το θεωρητικό πλαίσιο της ανάλυσης του κόστους οφέλους, όσο και αυτό

των ΑΝΠ δεν προσφέρουν μια σαφή απάντηση για το αν θα πρέπει ή όχι τα κράτη να συμμετάσχουν στη νομισματική ένωση.

Τα κράτη μέλη χρειάζεται να συνυπολογίσουν και το πολιτικό κόστος που συνεπάγεται μια τέτοια απόφαση. Από τη δεκαετία του '90, όταν άρχισε ο διάλογος ανάμεσα στα πλεονεκτήματα και στα μειονεκτήματα της επιλογής ένταξης στην ΟΝΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ασχολήθηκε καθόλου με το πολιτικό κόστος μιας τέτοιας απόφασης. Εντούτοις, στην έκθεση που δημοσιεύτηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ένταξης, περικλείει μια ανάλυση μόνο για τα «ψυχολογικά» προβλήματα της ένταξης.

Όσον αφορά τα πολιτικά οφέλη και το πολιτικό κόστος θα έπρεπε να ήταν αντικείμενο υπολογισμού του κάθε κράτους ξεχωριστά. Όπως είχε τονίσει ο Ishiyama (1975), κάθε κράτος μέλος θα έπρεπε να υπολογίσει τα υπέρ και τα κατά της συμμετοχής του στη νομισματική ένωση με βάση τα δικά του συμφέροντα. Έτσι, η απόφαση ένταξης στην ΟΝΕ γίνονταν μέρος ενός ευρύτερου υπολογισμού των πολιτικών και οικονομικών συνθηκών κάθε χώρας (Tavlas 2004).

2.2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.

Οι επιπτώσεις της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) ή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ) μπορούν να θεωρηθούν μια διαδοχική εναλλαγή αιτίων - αποτελεσμάτων, η οποία ακολουθεί διάφορες φάσεις:

Η ΟΝΕ οδηγεί κατ' αρχήν σε συστημικές μεταβολές, (μεταβολές του συστήματος), οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε μεταβολές της οικονομικής

και νομισματικής πολιτικής κατόπιν σε μεταβολές της συμπεριφοράς των οικονομικών παραγόντων ήτοι των νοικοκυριών, των επιχειρήσεων, των εργατικών συνδικάτων και των χρηματοπιστωτικών αγορών, και κατόπιν στις τελικές οικονομικές επιπτώσεις της ONE, οι οποίες είναι δυνατό να θεωρηθούν ότι συμβάλλουν στην εξυπηρέτηση τριών βασικών σκοπών της οικονομικής πολιτικής, ήτοι στη μικροοικονομική, αποτελεσματικότητα, τη μακροοικονομική σταθερότητα και την ισότητα (με την έννοια της ισόρροπης ανάπτυξης) μεταξύ χωρών και περιοχών (Μήλιος και συν., 1999).

Οι συστημικές μεταβολές αναφέρονται στην καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος, του ECU, τη δημιουργία μιας κοινής και ανεξάρτητης κεντρικής τράπεζας, την τελική επίτευξη της ενιαίας αγοράς και τη μεταβολή του ρόλου των κρατικών προϋπολογισμών των χωρών που συμμετέχουν στην ONE. Οι μεταβολές πολιτικής αναφέρονται τόσο στη νομισματική όσο και στη γενικότερη οικονομική πολιτική.

Οι μεταβολές συμπεριφοράς αναφέρονται στους οικονομικούς παράγοντες, ήτοι τα νοικοκυριά, τις επιχειρήσεις, τα συνδικάτα και τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Οι τελικές οικονομικές επιπτώσεις αναφέρονται, πρώτον, στη μικροοικονομική αποτελεσματικότητα στην κατανομή των πόρων και την οικονομική μεγέθυνση, δεύτερον, στη μακροοικονομική σταθερότητα, τόσο όσον αφορά το γενικό επίπεδο των τιμών (τον πληθωρισμό) όσο και όσον αφορά την πραγματική συνολική οικονομική δραστηριότητα (το προϊόν και την απασχόληση), ήτοι στην εξασφάλιση χαμηλών ρυθμών πληθωρισμού και χαμηλών ποσοστών ανεργίας, και τρίτον, στην κατανομή των επιπτώσεων της ONE μεταξύ χωρών και περιοχών, των οποίων οι αρχικές συνθήκες διαφέρουν σημαντικά, ήτοι μεταξύ αναπτυγμένων και λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και περιοχών.

2.3. ΤΑ ΟΦΕΛΗ

Η ONE δημιουργεί ωφέλειες για τις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά πρώτον όσον αφορά την αποτελεσματική χρησιμοποίηση των παραγωγικών πόρων και την οικονομική μεγέθυνση. Οι σημαντικότερες επίσημες αναλύσεις των ωφελειών της ONE παρουσιάζονται στο European Economy (1988, 1990 και 1991) και αποτελούν τη βάση της ανάλυσης του παρόντος κεφαλαίου. Οι ωφέλειες αυτές μπορούν κατ' αρχήν, για αναλυτικούς σκοπούς, να διακριθούν σε οφέλη από την οικονομική ένωση και σε οφέλη από νομισματική ένωση.

Η ολοκλήρωση της διαδικασίας της δημιουργίας μιας μεγάλης ενιαίας εσωτερικής αγοράς, η οποία θα περιλαμβάνει όλες τις χώρες-μέλη της Ένωσης, δημιουργεί οφέλη τα οποία προκύπτουν κυρίως από την κατάργηση των συνοριακών ελέγχων, την απελευθέρωση των προμηθειών του δημόσιου τομέα, την απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και τα «αποτελέσματα προσφοράς», ήτοι τα εξαιτίας του δημιουργούμενου νέου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος αποτελέσματα των στρατηγικών αντιδράσεων των επιχειρήσεων.

2.3.1. Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΙΑΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Η κατάργηση των συνοριακών ελέγχων συνδέεται κατ' αρχήν με σημαντικές ψυχολογικές επιπτώσεις, δεδομένου ότι αποτελεί την ισχυρότερη απόδειξη για τις οικονομικές μονάδες πως η διαδικασία της οικονομικής ένωσης είναι πια αμετάκλητη.

Η κατάργηση όμως των συνοριακών ελέγχων, πέρα από ψυχολογικές έχει και οικονομικές επιπτώσεις, γιατί οι συνοριακοί έλεγχοι αποτελούν εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ των χωρών-μελών της Κοινότητας, τα οποία συνίστανται από τις χρονικές καθυστερήσεις στους συνοριακούς σταθμούς και το σχετικό διοικητικό κόστος με το οποίο συνδέονται οι έλεγχοι αυτοί. Κατά συνέπεια, η κατάργηση των συνοριακών ελέγχων οδηγεί στη μείωση του κόστους των εισαγόμενων από την Κοινότητα αγαθών και επομένως έχει αποτέλεσμα τη μείωση των τιμών των ενδοκοινοτικών εισαγωγών, αφού το κόστος των καθυστερήσεων και των

γραφειοκρατικών διαδικασιών πληρώνεται άμεσα ή έμμεσα από τους εισαγωγείς (Μήλιος και συν., 1999).

Δεν πρέπει βέβαια να αγνοείται ότι η κατάργηση των συνοριακών ελέγχων βραχυχρόνια έχει συνέπεια και την απώλεια θέσεων απασχόλησης, τόσο στον ιδιωτικό τομέα (πράκτορες και απασχολούμενοι στις εξαγωγικές και εισαγωγικές επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένοι με τη διεκπεραίωση του διοικητικού έργου που απαιτούν οι συνοριακοί έλεγχοι), όσο και στο δημόσιο τομέα (τελωνειακοί και λοιποί δημόσιοι υπάλληλοι επιφορτισμένοι με τον έλεγχο των εμπορευμάτων στα σημεία εισόδου των χωρών-μελών).

Η μείωση του κόστους των εισαγόμενων από την Κοινότητα αγαθών έχει συνέπεια την υποκατάσταση μέρους της εθνικής παραγωγής από την Κοινοτική και δεύτερον την υποκατάσταση μέρους των εισαγωγών από τρίτες χώρες από εισαγωγές από την Κοινότητα. Η κατάργηση, λοιπόν, των συνοριακών ελέγχων, διαμέσου του αποτελέσματος υποκατάστασης με το οποίο συνδέεται, συμβάλλει στην αύξηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Εξάλλου, η μείωση των τιμών των εισαγόμενων αγαθών, ως αποτέλεσμα της μείωσης του κόστους τους, συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, η οποία οδηγεί στην αύξηση του συνολικού προϊόντος.

2.3.2. Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Ο όρος «δημόσιος τομέας» περιλαμβάνει στη συγκεκριμένη περίπτωση όχι μόνο τη γενική κυβέρνηση, ήτοι την κεντρική κυβέρνηση ή κεντρική διοίκηση, την τοπική αυτοδιοίκηση, τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αλλά επίσης και το «μη ανταγωνιστικό» τομέα, ήτοι εκείνες τις επιχειρήσεις, δημόσιες ή ιδιωτικές, οι οποίες τελούν υπό καθεστώς εξάρτησης από το κράτος. Οι συνέπειες των περιορισμών όσον αφορά τις προμήθειες του δημόσιου τομέα, με την παραπάνω έννοια, είναι ότι σε ορισμένους τομείς υψηλής τεχνολογίας και ιδιαίτερα στους τομείς του

ηλεκτρισμού, των τηλεπικοινωνιών, των σιδηροδρόμων και του αμυντικού εξοπλισμού, αναπτύσσονται κατά κανόνα ορισμένες «συμβιωτικές» σχέσεις μεταξύ προμηθευτών και αγοραστών, οι οποίες προκαλούν κυρίως τα εξής (Μήλιος και συν., 1999):

- Στρεβλώσεις στην αγορά, εξαιτίας των κρατικών επιδοτήσεων, του διοικητικού καθορισμού των τιμών και των εμποδίων στο εμπόριο που προκαλούνται από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παρέχονται από το κράτος,
- Περιορισμένα κίνητρα για επενδύσεις σε νέα τεχνολογία από πλευράς επιχειρήσεων και διαμόρφωσης των μυωπικών στρατηγικών επενδύσεων, παραγωγής και προώθησης των προϊόντων τους,
- Περιορισμένη εξειδίκευση όσον αφορά την παραγωγή, με συνέπεια ακόμη και μεγάλες Κοινοτικές επιχειρήσεις να διαθέτουν ένα ευρύ φάσμα προϊόντων,
- Επικαλύψεις και έλλειψη συντονισμού στον τομέα της έρευνας.

Υποστηρίζεται, λοιπόν, η άποψη ότι η μη απελευθέρωση των προμηθειών του δημόσιου τομέα, θα έχει αποτέλεσμα, σημαντικοί κλάδοι της βιομηχανίας, με υψηλές πολλαπλασιαστικές επιδράσεις σε πολλούς τομείς της οικονομίας, να παύσουν τελικά να είναι οικονομικά βιώσιμοι³. Σημειώνεται ότι η συμπλήρωση της ενοποίησης της ενιαίας αγοράς όσον αφορά τις προμήθειες του δημόσιου τομέα προϋποθέτει τη διαφάνεια των κρατικών προμηθευτών και το άνοιγμά τους σε όλους τους προμηθευτές, την κατάργηση των μη αναγκαίων διαφορών στα πρότυπα κατασκευής (τεχνικές προδιαγραφές) και την τυποποίηση, καθώς και τη δυνατότητα συγχωνεύσεων των επιχειρήσεων σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο.

Οι μετρήσιμες επιπτώσεις της απελευθέρωσης των προμηθευτών του δημόσιου τομέα στο μέγεθος των δημόσιων δαπανών μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες:

Ένα «στατικό αποτέλεσμα εμπορίου» ή «αποτέλεσμα υποκατάστασης», το οποίο οφείλεται στην αύξηση της διείσδυσης σχετικά φτηνότερων προϊόντων από άλλες χώρες, τα οποία θα υποκαταστήσουν τυχόν ακριβότερα εγχώρια προϊόντα. Αποτέλεσμα της υποκατάστασης αυτής είναι ο περιορισμός της δαπάνης του δημόσιου τομέα για την προμήθεια μιας δεδομένης ποσότητας αγαθών, με την προϋπόθεση βέβαια ότι εξαιτίας της υποκατάστασης αυτής δεν θα αυξηθούν οι τιμές των εισαγόμενων ή των εγχώριων αγαθών (Μήλιος και συν., 1999). Το αποτέλεσμα, λοιπόν, αυτό, ήτοι η υποκατάσταση εγχώριων από εισαγόμενα αγαθά, είναι καθαρά διαρθρωτικό.

Ένα «αποτέλεσμα ανταγωνισμού». Η έκθεση στον ανταγωνισμό τόσο των δημόσιων επιχειρήσεων όσο και των ιδιωτικών, οι οποίες αποτελούν προμηθευτές του δημόσιου τομέα και οι οποίες λειτουργούσαν προηγουμένως υπό καθεστώς προστατευτισμού, θα τις υποχρεώσει να ακολουθήσουν μια πολιτική μείωσης των τιμών τους προκειμένου να ανταγωνιστούν τα ελεύθερα πλέον εισαγόμενα από το εξωτερικό αγαθά. Αυτή η μείωση των τιμών επιτυγχάνεται διαμέσου του περιορισμού του πραγματικού κόστους παραγωγής, της χρησιμοποίησης νέας τεχνολογίας, καθώς και με την εξάλειψη της «Χ-αναποτελεσματικότητας» (σπατάλης παραγωγικών πόρων) , ήτοι με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας.

Ένα «αποτέλεσμα αναδιάρθρωσης». Η έκθεση στον ανταγωνισμό να ωθήσει τις εγχώριες και ξένες επιχειρήσεις σε αναδιρθρώσεις, με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους και τη μείωση του κόστους παραγωγής τους. Αυτή η μείωση των τιμών είναι μάλλον μεσομακροχρόνια (5 έως 10 έτη) και επιτυγχάνεται διαμέσου των βραχυχρόνιων, αλλά κυρίως των μακροχρόνιων οικονομιών κλίμακας. Οι βραχυχρόνιες οικονομίες κλίμακας, ήτοι αυτές που επιτυγχάνονται με το υφιστάμενο μέγεθος παγίου κεφαλαίου ή με επενδύσεις περιορισμένης έκτασης, προκαλούνται από την αύξηση του βαθμού χρησιμοποίησης του υπάρχοντος παραγωγικού δυναμικού και τη μείωση του συνολικού παραγωγικού δυναμικού εξαιτίας των αναδιρθρώσεων, ενώ οι

μακροχρόνιες οικονομίες κλίμακας προκαλούνται από την αύξηση του μεγέθους των παραγωγικών μονάδων εξαιτίας των νέων επενδύσεων και των συγχωνεύσεων.

Η απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών συμβάλλει στην αύξηση του ανταγωνισμού στο χρηματοπιστωτικό τομέα (τραπεζικές και πιστωτικές υπηρεσίες, ασφαλιστικές υπηρεσίες και χρηματιστηριακές υπηρεσίες), εξαιτίας του οποίου οι τιμές των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στις Χώρες-μέλη της Κοινότητας υφίστανται πτωτικές πιέσεις, με τάσεις να συστήνουν προς εκείνες των περισσότερο αποτελεσματικών χωρών-μελών της (Μήλιος και συν., 1999). Η απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών συνδέεται με σημαντικές επιπτώσεις, τόσο για τους καταναλωτές όσο και τους παραγωγούς αυτών των υπηρεσιών. Οι καταναλωτές ωφελούνται, τόσο από την αύξηση του αριθμού των παρεχόμενων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών όσο και από τις μειώσεις των τιμών τους εξαιτίας του αυξημένου ανταγωνισμού. Οι παραγωγοί, εξάλλου, ωφελούνται από τις δυνατότητες που τους παρέχονται να διαθέτουν τις υπηρεσίες τους σε μια μεγάλη ενιαία αγορά.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι μακροοικονομικές επιπτώσεις της απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών όσον αφορά την αγορά κεφαλαίων, εξαιτίας της «διασποράς» του κινδύνου των επενδύσεων και των τάσεων εξίσωσης των επιτοκίων που προκαλεί. Όσον αφορά την πρώτη, όσο περισσότερο διαφοροποιημένο είναι ένα χαρτοφυλάκιο χρεογράφων, τόσο χαμηλότερος είναι ο βαθμός του κινδύνου με τον οποίο αυτό συνδέεται. Εάν, λοιπόν, ένας επενδυτής περιορίζεται στο να επενδύει σε χρεόγραφα μιας μόνο χώρας, πιθανό να μην πετύχει τη μέγιστη δυνατή διαφοροποίηση. Έτσι, ο συγκεκριμένος επενδυτής πρέπει ή να αποδεχτεί υψηλότερο κίνδυνο από το χαμηλότερο δυνατό για δεδομένη προσδοκώμενη αποδοτικότητα ή μια χαμηλότερη προσδοκώμενη αποδοτικότητα για ένα δεδομένο βαθμό κινδύνου. Κατά συνέπεια, από την ενοποίηση των αγορών κεφαλαίων ωφελούνται οι επενδυτές (Μήλιος και συν., 1999).

Πάντως, ο βαθμός κατά τον οποίο η διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου μειώνει τον κίνδυνο, εξαρτάται από το βαθμό συσχέτισης των προσόδων από τα επιμέρους χρεόγραφα. Εάν οι διάφορες πρόσοδοι δεν συσχετίζονται μεταξύ τους, η διαφοροποίηση μπορεί να εξαλείψει τον κίνδυνο. Αν όμως οι πρόσοδοι από τα διάφορα χρεόγραφα συσχετίζονται απόλυτα, η διαφοροποίηση δεν επηρεάζει τον κίνδυνο. Συνήθως, στα πλαίσια μιας οικονομίας παρατηρείται μια ισχυρή τάση των οικονομικών φαινομένων να μεταβάλλονται από κοινού, με συνέπεια να εμφανίζονται περίοδοι έξαρσης και ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας. Το ίδιο ισχύει γενικά και για τις τιμές των χρεογράφων σε μια οικονομία. Η ύπαρξη αυτής της υψηλής συσχέτισης στις τιμές των χρεογράφων σε μια οικονομία υποδηλώνει ότι ο κίνδυνος των επενδύσεων μπορεί να περιοριστεί, αν τα χαρτοφυλάκια χρεογράφων διαφοροποιηθούν διεθνώς.

Όπως απορρέει από την ανάλυση που προηγήθηκε, οι συνολικές μακροοικονομικές επιπτώσεις της ολοκλήρωσης της διαδικασίας ενοποίησης της εσωτερικής αγοράς, οι οποίες προκύπτουν κυρίως εξαιτίας της κατάργησης των συνοριακών ελέγχων, της απελευθέρωσης των προμηθειών του δημόσιου τομέα, της απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και των «α-αποτελεσμάτων προσφοράς», φαίνεται ότι είναι μεσοχρόνια θετικές. Θετικές εκτιμάται ότι είναι και βραχυχρόνια, αλλά μικρότερης έκτασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

3.1. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ONE

Ολόκληρο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα έχει στηριχθεί στην υπόθεση της σύγκλισης των οικονομιών των κρατών μελών της Ευρωζώνης. Αυτό ήταν κυρίως το αποτέλεσμα της οικονομικής ετερογένειας που υπήρχε ανάμεσα στα κράτη μέλη της ONE καθώς και της έλλειψης ισχυρής πολιτικής εξουσίας κατά

τους πρώτους χρόνους δημιουργίας της ONE. Για αυτό το λόγο, ένα από τα κύρια ερωτήματα που πρέπει να απαντήσουμε είναι το εάν η εισαγωγή του ευρώ βοήθησε στη σύγκλιση των οικονομιών της ΕΕ. Η υπόθεση της σύγκλισης των οικονομιών της Ευρωζώνης, από την πλευρά της διεθνούς πολιτικής οικονομίας προϋποθέτει την ύπαρξη πανομοιότυπων οικονομικών χαρακτηριστικών σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη, την ανεργία, τον πληθωρισμό και άλλων μακροοικονομικών μεταβλητών (Bearce, 2009).

3.1.1. Η ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, η ΕΕ παρουσίαζε σοβαρά δομικά προβλήματα καθώς και προβλήματα ανταγωνιστικότητας, όχι μόνο στο ευρωπαϊκό αλλά και στο διεθνές περιβάλλον. Αυτό το γεγονός, έκανε τους ερευνητές να υποστηρίζουν πως η δημιουργία της ONE θα χειροτέρευε τις οικονομικές συνθήκες μέσα στην Ευρωζώνη αφού θα διεύρυνε τα προβλήματα και τις οικονομικές αποκλίσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη (Salvatore, 1998). Τα τελευταία χρόνια, οι παρατηρούμενες αποκλίσεις σχετικά με τις μακροοικονομικές αποδόσεις των κρατών μελών καθώς και ο χαμηλός ρυθμός προσαρμογής τους, είχαν δημιουργήσει ανησυχία σχετικά με τη βιωσιμότητα τη ONE.

Ήταν δηλαδή ξεκάθαρο πως σε διάφορους τομείς όπως για παράδειγμα το εμπόριο (Baldwin 2006), τη νομισματική ολοκλήρωση, της αγορές κεφαλαίων, την αγορά εργασίας ή την θεσμική ανάπτυξη, η ολοκλήρωση της ΕΕ δεν προχωρούσε ικανοποιητικά. Εκτός των άλλων η υιοθέτηση του ευρώ είχε σαν αποτέλεσμα να μειωθούν τα επιτόκια δανεισμού των κρατών μελών και με αυτό τον τρόπο να παρακινηθεί ο δανεισμός προς τις περιφερειακές χώρες της Ευρώπης. Με την εμφάνιση το 2007 της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, οι οικονομικές αποκλίσεις των κρατών μελών μεγάλωσαν ειδικά όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα και το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών των κρατών

μελών και τα ποσοστά των ελλειμμάτων και των χρεών εκτοξεύτηκαν σε επικίνδυνο βαθμό.

Ανάμεσα στους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης των κρατών μελών της ONE υπάρχουν τεράστιες αποκλίσεις αφού η ONE δεν κατάφερε να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξη στην Ευρωζώνη. Από την άλλη βέβαια, δεν υπάρχει κάποιο στοιχείο που να καταδεικνύει πως η Ευρωζώνη οδήγησε σε υπανάπτυξη (De Grauwe, 2009). Σε ορισμένες περιπτώσεις, η οικονομική ανάπτυξη ήταν αποτέλεσμα πρόσκαιρων και παροδικών οικονομικών συνθηκών και όχι το αποτέλεσμα πραγματικών δομικών μεταρρυθμίσεων.

Εξαιτίας του ότι ουσιαστικά τα κράτη μέλη είχαν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους, τόσο σε πολιτική και θεσμική οργάνωση και αποτελεσματικότητα όσο και στο επίπεδο των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας διαφοροποιούνταν σε μεγάλο βαθμό. Για παράδειγμα, οι περιφερειακές κυρίως χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία διέθεταν ισχυρά οργανωμένα εργατικά συνδικάτα τα οποία πίεζαν στην διατήρηση και στην αύξηση των πραγματικών μισθών σε κάθε χώρα.

Σε κάθε περίπτωση, αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν η μείωση της ανταγωνιστικότητας των κρατών μελών της περιφέρειας σε σχέση με τα κράτη μέλη που βρίσκονταν στο κέντρο της Ευρώπης και κυρίως της Γερμανίας.

Η μείωση της ανταγωνιστικότητας, είχε τρομερή επίπτωση και στις δύο πλευρές. Από την μια πλευρά, οι χώρες της περιφέρειας εμφάνισαν μόνιμα ελλείμματα στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών, ως αποτέλεσμα της αύξησης του ονομαστικού κόστους εργασίας που παρουσιάσαμε παραπάνω και της αδυναμίας αύξησης της παραγωγικότητας.

Από την άλλη, τα κράτη μέλη του κέντρου της Ευρωζώνης παρουσίασαν σημαντικά πλεονάσματα με αποκορύφωμα την περίπτωση της Γερμανίας. Μάλιστα, η διαφορά στο ισοζύγιο των τρέχουσων συναλλαγών της Γερμανίας σε σχέση με τις άλλες χώρες εκτός του ότι είναι τεράστια, έχει την τάση να αυξάνεται συνεχώς. Επίσης είναι γεγονός πως, η ΕΚΧ οδήγησε ουσιαστικά σε αύξηση των γερμανικών πλεονασμάτων αν εξαιρέσουμε μια μικρή περίοδο κάμψης. Αν υποθέσουμε, πως τα δύο τρίτα του γερμανικού εμπορίου διεξάγονται μέσα στην Ευρωζώνη (Λαπαβίτσας et al., 2010) τότε είναι ξεκάθαρο πως η πορεία των ελλειμμάτων και των πλεονασμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των κρατών μελών της Ευρωζώνης δημιουργεί τεράστιες ανησυχίες σχετικά με τη μακροχρόνια βιωσιμότητα της ONE.

Όλες οι παραπάνω μακροοικονομικές αποκλίσεις των κρατών μελών της Ευρωζώνης, οι οποίες είχαν παρατηρηθεί και από την ίδια την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήδη από το 2008, τονίζουν την ανάγκη μετασχηματισμού και αλλαγής του πλαισίου της ΕΟΔ. Φαίνεται πως την πρώτη δεκαετία της δημιουργίας της, η ONE δεν συνέβαλε καθοριστικά στην δημιουργία ενός σταθερού και ισχυρού μακροοικονομικού περιβάλλοντος για τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Η ONE δεν κατάφερε να μειώσει τις οικονομικές αποκλίσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη παρά μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις.

3.1.2. ΟΙ ΕΥΠΑΘΕΙΕΣ ΤΗΣ ONE

Οι ευπάθειες που παρουσιάζει το οικοδόμημα της ONE, συνοψίζονται στις παρακάτω:

- **Το ανεπαρκές εθνικό οικονομικό πλαίσιο.**

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της ONE είναι η περίπτωση της Ελλάδας όπου σχεδόν πάντα ο προϋπολογισμός της χώρας ποτέ δεν ήταν ένα ρεαλιστικό σχέδιο και πάντα διαστρεβλωνόταν βάνανυσα από τους σχεδιαστές πολιτικής.

Αυτό άλλωστε δείχνουν και οι επαναλαμβανόμενες περιπτώσεις «δημιουργικής λογιστικής» στην χώρα. Όπως τονίζουν οι Buti και Carnot (2012), τα κράτη μέλη στις περισσότερες των περιπτώσεων είχαν μια «τάση υπολειπόμενων» γεγονός που ενώ είχε ετήσια ένα περιορισμένο αντίκτυπο στα οικονομικά των κρατών μελών μακροχρόνια επηρέαζε σημαντικά το συσσωρευμένο χρέος. Το χάσμα ανάμεσα στις εθνικές προτιμήσεις σχετικά με το ύψος των στοιχείων του προϋπολογισμού και της δυνατότητας εποπτείας στο ευρωπαϊκό επίπεδο είναι μια θεμελιώδη αδυναμία του πλαισίου της ΕΟΔ. Φυσικά όλα αυτά σχετίζονται και με την άρνηση των κρατών μελών να συμμορφωθούν με τις ευρωπαϊκές επιταγές σχετικά με την οικονομική πολιτική.

Από την εισαγωγή του ευρώ, πολλά κράτη μέλη της Ευρωζώνης δεσμεύονταν όλο και λιγότερο με τις πολιτικές και τις αξίες που συνάδουν με μια βιώσιμη ONE. Έτσι, όσο πιο πολύ οι τομείς και τα εργαλεία της οικονομικής πολιτικής παρέμεναν στην δικαιοδοσία των εθνικών κυβερνήσεων, τόσο υποβιβάζονταν η βιωσιμότητα της νομισματικής ένωσης.

➤ **Οι αδυναμίες της ίδιας της αρχιτεκτονικής της ONE.**

Όπως έχει επισημανθεί, η ΕΚΧ δεν σχετίζεται μόνο με τα προβλήματα των κρατών μελών σε εθνικό επίπεδο αλλά είναι αποτέλεσμα της αρχιτεκτονικής της ONE η οποία από μιας αρχής, δηλαδή από τα κριτήρια σύγκλισης και μετά, επικεντρωνόταν σε ονομαστικές και όχι σε πραγματικές μεταβλητές (Arestis & Sawyer 2011). Για παράδειγμα, ο αυθαίρετος χαρακτήρας των κριτηρίων του Μάαστριχτ δήλωνε πως αυτά ποτέ δεν θα επαρκούσαν για την μακροχρόνια βιωσιμότητα των εθνικών δημοσιονομικών πλαισίων.

Άρα, τόσο οι ευπάθειες της ίδιας της αρχιτεκτονικής της ONE, σε όλο της το εύρος, όσο και οι αδυναμίες που παρατηρούνται σε εθνικό επίπεδο ουσιαστικά αποδυνάμωναν την δυνατότητα των κρατών μελών να ανταπεξέλθουν στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της ONE, παραμένοντας παγιδευμένες μέσα στο

ασύμμετρο ευρωπαϊκό πολιτικό-οικονομικό πλαίσιο. Σε αυτό το πλαίσιο συνέβαλε και το γεγονός πως η θεωρία των ANΠ, δεν επηρέασε, για συγκεκριμένους λόγους που έχουν να κάνουν με τις προτιμήσεις των ισχυρότερων κρατών μελών, με κανένα τρόπο την αρχιτεκτονική της ONE (Arestis & Sawyer 2011). Αυτό το γεγονός μας δείχνει πως κατά την δημιουργία της ONE δεν λήφθηκαν υπόψη οι απόψεις των ακαδημαϊκών σχετικά με τις ευπάθειες του προτεινόμενου συστήματος της οικονομικής διακυβέρνησης.

- **Οι ευρωπαϊκοί θεσμοί οικονομικής διακυβέρνησης είναι μάλλον ακατάλληλοι για να υποστηρίξουν την βιωσιμότητα και σταθερότητα της ONE μακροχρόνια.**

Σε αυτά τα πλαίσια θα πρέπει να τονισθεί και η έλλειψη μιας κοινής Ευρωπαϊκής οικονομικής κυβέρνησης (Begg, 2002). Σε αντίθεση με αυτές τις θέσεις, η επίσημη φιλοσοφία του τρόπου οικονομικής διακυβέρνησης στην Ευρώπη που έχει γερμανικές ρίζες τονίζει πως οι ευρωπαϊκοί θεσμοί οικονομικής διακυβέρνησης επαρκούν για να προσφέρουν σταθερότητα στην ONE. Αυτό το συμπέρασμα δεν είναι τυχαίο αλλά προέρχεται από την σύγκλιση των ιδεών σχετικά με την οικονομική πολιτική που θα έπρεπε να ακολουθήσει η Ευρώπη μετά την δεκαετία του 70 και η οποία σχετίζεται με την προσπάθεια των κρατών μελών να παραμείνουν ανταγωνιστικές στο νέο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον και στην αδυναμία της Γαλλίας να προσφέρει ένα αξιόπιστο εναλλακτικό πλαίσιο.

Υπάρχουν τρεις κύριες αιτίες για την σύγκλιση αυτών των ιδεών:

- η αποτυχία του κεϋνσιανισμού κατά την διάρκεια της πετρελαϊκής κρίσης του 1970, ο οποίος δημιούργησε το πλαίσιο πραγματοποίησης σημαντικών μεταρρυθμίσεων χωρίς αξιόλογη αντίδραση από την κοινωνία

- η άνοδος του μονεταρισμού, ο οποίος παρείχε το εναλλακτικό πλαίσιο εξόδου από την κρίση νομιμοποιώντας την γερμανική προσέγγιση σταθερότητα τιμών-μεταρρυθμίσεις-λιτότητα και
- Γερμανική οικονομική επιτυχία και η πραγματιστική ερμηνεία των μονεταριστικών πολιτικών εκείνης της περιόδου.

Άρα, αυτή η ταύτιση των ιδεών περί οικονομικής πολιτικής έχει τις θεωρητικές τις ρίζες στην μονεταριστική θεωρία και στην θεωρία των επιχειρηματικών κύκλων, μέσα στην Ευρωζώνη όπου οι ασυμμετρικές διαταραχές θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται πλέον μόνο μέσω της μεγαλύτερης ευελιξίας των αγορών εργασίας και για αυτό το λόγο στα κράτη μέλη θα έπρεπε να προβούν στις αναγκαίες δομικές μεταρρυθμίσεις (De Grauwe 2006).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα έπρεπε η ΕΚΤ να ενδιαφέρεται μόνο για την σταθερότητα των τιμών και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών να εξασφαλίζουν την απαραίτητη δημοσιονομική πειθαρχία και ευελιξία των αγορών. Δυστυχώς όμως, ο ίδιος ο Keynes είχε τονίσει πως οι οικονομικές διαταραχές ή οι κρίσεις μπορεί να προέρχονται όχι μόνο από την πλευρά της προσφοράς αλλά και της ζήτησης.

➤ **Ο τρόπος λειτουργίας της ΕΚΤ.**

Η ΕΚΤ πολλές φορές τείνει να είναι πολύ αργή και άκαμπτη στις αντιδράσεις της (Howarth και Loebel, 2005). Όμως η πιο σημαντική πρόκληση που φαίνεται να αντιμετωπίζει είναι το να επιλέξει το ποια θα πρέπει να είναι η επιλογή της κατάλληλης νομισματικής πολιτικής σε μια τόσο ετερογενή νομισματική ένωση.

Πράγματι, η «one size fits all» νομισματική πολιτική φαίνεται πως έχει επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τη λειτουργία της Ευρωζώνης και έχει συμβάλει στην εμφάνιση τόσο των ασύμμετρων διαταραχών όσο και της ΕΚΧ. Για αυτό το

λόγο, πολλοί είναι εκείνοι οι οποίοι προτείνουν τον μετασχηματισμό της ΕΚΤ (Fitoussi και Creel, 2003).

Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα της ΕΚΤ είναι μάλλον η απροθυμία της να δράσει ως «δανειστής έσχατης ανάγκης». Αυτό το πρόβλημα βέβαια συνδέεται άμεσα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ στην οποία δηλώνονταν ξεκάθαρα πως η ΕΚΤ θα πρέπει πάνω από όλα να ενδιαφέρεται για την σταθερότητα των τιμών. Το πρόβλημα αυτό κορυφώθηκε μετά το 2007 όταν η ΕΚΤ στεκόταν αδύναμη να βοηθήσει ουσιαστικά τα υπό πτώχευση κράτη μέλη και κυρίως την Ελλάδα. Παρόλο που κάποιοι σωστά υποθέτουν πως η αξιολόγηση του ρόλου της ΕΚΤ έχει θετικό πρόσημο, έστω και εάν η αντίδραση της ΕΚΤ ήταν έως ένα βαθμό ικανοποιητική μετά την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης τον Αύγουστο του 2007, η νομισματική στρατηγική των δυο πυλώνων δεν φαίνεται να είναι επαρκής τα δύσκολα χρόνια (Trichet, 2010).

- **Η λειτουργία του ΣΣΑ το οποίο ακόμα και μετά την αναθεώρηση είχε πάρα πολλά μειονεκτήματα τα οποία συνεισέφεραν στην εμφάνιση της ΕΚΧ.**

Το ΣΣΑ δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι βοήθησε στην βελτίωση της δημοσιονομικής πειθαρχίας στην Ευρωζώνη. Ο Buiter (2006) τονίζει επίσης πως:

- το σύμφωνο επιβάλλει εξωτερικούς περιορισμούς στην εθνική δημοσιονομική αυτονομία για να αποτρέψει τα θέματα βιωσιμότητας
- το σύμφωνο αφορά κάθε φορά μια ξεχωριστή περίπτωση χώρας.

Με αυτό τον τρόπο όμως δεν αντιμετωπίζονται τα προβλήματα σταθεροποίησης και της επιλογής του κατάλληλου μείγματος της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής στην Ευρωζώνη. Μάλιστα, ο Buiter (2006) υποστηρίζει ότι, η πιο καταστροφική αμέλεια του ΣΣΑ περιλαμβάνεται σε μια τροποποίηση της ΔΥΕ όπου αναφέρεται πως το έλλειμμα δεν θα πρέπει να θεωρείται

υπερβολικό αν προέρχεται από αναπάντεχα οικονομικά γεγονότα τα οποία επηρεάζουν τα δημόσια οικονομικά μιας χώρας.

Με βάση τα παραπάνω φαίνεται πως, η απλή δέσμευση του συμφώνου στα κράτη μέλη να πετύχουν μεσοπρόθεσμα τους δημοσιονομικούς στόχους δεν συνεισφέρει σε τίποτα στην μακροχρόνια σταθερότητα και βιωσιμότητα της Ευρωζώνης. Το πρόβλημα έχει συνοψισθεί σε μια μελέτη της ΕΚΤ όπου αναφέρονταν ότι «η διαδικασία η οποία δημιουργήθηκε στην Συνθήκη δεν είναι με κανένα τρόπο μηχανιστική, και τελικά αφήνει στην διακριτική ευχέρεια του Συμβουλίου των Υπουργών Οικονομικών της ΕΕ να αποφασίσουν κάθε φορά πότε θα αναλάβουν δράση» (Morris et al. 2006). Δηλαδή, κάθε φορά τα κράτη μέλη μπορούν να προασπίζουν τα εθνικά τους συμφέροντα και τις εθνικές τους προτιμήσεις έναντι της Ευρωπαϊκής αλληλεγγύης.

- **Το επίπεδο συντονισμού της οικονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη το οποίο από την εισαγωγή του ευρώ δείχνει σημάδια υποχώρησης σε αντίθεση με την σημασία του εγχώριου πλαισίου σχεδιασμού της οικονομικής πολιτικής.**

Ήδη από την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, πολλοί μελετητές είχαν εκφράσει τις αμφιβολίες τους σχετικά με την αποτελεσματικότητα του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής στην ΟΝΕ (Verdun, 2007). Αυτή η επιχειρηματολογία βασιζόταν στην ασύμμετρη άσκηση της οικονομικής πολιτικής στην Ευρώπη όπου μόνο η νομισματική πολιτική μεταφερόταν σε έναν υπερεθνικό οργανισμό.

Αναμφίβολα, ο αποτυχημένος συντονισμός της οικονομικής πολιτικής, έστω και εάν αυτός δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο της εφαρμοζόμενης οικονομικής πολιτικής της Γερμανίας αλλά και της διαφορετικής ταχύτητας στην διαδικασία δομικών μεταρρυθμίσεων στα υπόλοιπα κράτη μέλη, απέτυχε να αποτρέψει την εμφάνιση της ΕΚΧ. Με αυτό τον τρόπο, το ζήτημα του συντονισμού της οικονομικής

πολιτικής ταυτίζεται με τον ασύμμετρο θεσμικό σχεδιασμό της ONE και την έλλειψη μιας ομοσπονδιακού τύπου οικονομικής αρχής.

Είναι γεγονός πως εάν συνεχίσουν να υπάρχουν τόσο οι μακροοικονομικές αποκλίσεις και οι διαφορετικές και σε πολλές φορές αντίθετες προτιμήσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη τότε ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών δεν θα μπορέσει να παράσχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα (Le Cacheux 2010).

- **Κανένα από τα κριτήρια για τη ένταξη μιας χώρας στην ONE δεν περιελάμβανε το ζήτημα της πολιτικής και θεσμικής σύγκλισης.**

Οι Eichengreen και Ghironi (2003) είχαν τονίσει πως η σύγκλιση δυστυχώς θα έπρεπε να αναμένεται μόνο για τις χώρες που είχαν ανεπτυγμένους και ισχυρούς δημοκρατικούς θεσμούς.

Η οικονομική σύγκλιση των κρατών μελών ήταν ονομαστική ενώ η πολιτική και θεσμική σύγκλιση εντελώς απύσχα. Όλα τα παραπάνω στοιχεία μας δείχνουν το γιατί μέσα στην ONE θα συντηρούνταν και θα διευρύνονταν οι μεγάλες αποκλίσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη γεγονός που μονιμοποιούσε τις αμφιβολίες για το μέλλον της ONE. Το παράδειγμα της Ελλάδας είναι το πλέον χαρακτηριστικό. Όσο τα εθνικά συστήματα μπορούσαν να διατηρούν τα εθνικά τους χαρακτηριστικά και τις εθνικές τους ιδιαιτερότητες κάθε πιθανότητα σύγκλισης και εναρμόνισης των ασκούμενων πολιτικών στην Ευρώπη περιοριζόνταν (Τσούκαλης, 2004).

- **Η έλλειψη ενός συνεκτικού πλαισίου αντιμετώπισης χρηματοοικονομικών κρίσεων στην Ευρωζώνη.**

Οι δημοσιονομικές εξελίξεις στην Ευρωζώνη τονίζουν την ανάγκη αλλαγής των δύο άρθρων της Συνθήκης του Μάαστριχτ περί αποτροπής της νομισματικής χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και της απαγόρευσης της

διάσωσης ενός κράτους μέλους από ένα άλλο, όπως περιγράφονται στα άρθρα 123 και 125 αντίστοιχα. Ένα σημαντικό συμπέρασμα που βγάζουμε από την εμφάνιση της ΕΚΧ είναι πως μάλλον το νέο πλαίσιο της ΕΟΔ θα πρέπει να συμπληρωθεί και από διαδικασίες διαχείρισης κρίσεων πολύ πιο ανεπτυγμένες από αυτές που προβλέπουν οι αρχικές διατάξεις της συνθήκης του Μάαστριχτ (Buti και Carnot 2012).

- **Από μιας αρχής το σχέδιο δημιουργίας της ONE ήταν ένα σχέδιο πολιτικό.**

Η ίδια η δημιουργία της ONE ήταν αποτέλεσμα της σύγκλισης των συμφερόντων των πιο ισχυρών κρατών μελών της ΕΕ που επιτεύχθηκε μέσω μιας πολιτικής διαπραγμάτευσης. Με αυτό τον τρόπο, κάθε σημείο του σχεδίου της ONE έχει και μια αντίστοιχη πολιτική χροιά η οποία επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την αποτελεσματικότητα του πλαισίου της ΕΟΔ.

Για παράδειγμα, στην λειτουργία του ΣΣΑ την τελική απόφαση για την επιβολή κυρώσεων σε μια χώρα έχει το Συμβούλιο αποτελούμενο από τους υπουργούς οικονομικών και όχι η Επιτροπή. Ο παραμερισμός του ΣΣΑ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2003 μετά από τις πιέσεις της ίδιας της Γαλλίας και της Γερμανίας ή ο τρόπος διάσωσης της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια είναι απ'τα παραδείγματα του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζει η πολιτική ή οι πολιτικές διαπραγματεύσεις στην όλη διαδικασία. Το πολιτικό στοιχείο που παρεμβάλλεται κάθε φορά σε όλες τις διαδικασίες της ΕΟΔ ουσιαστικά δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες καταστράτηγησης των διαδικασιών από τους πολιτικούς αρχηγούς γεγονός που έχει καταστροφικό αντίκτυπο στην αξιοπιστία των διαδικασιών, στην διαδικασία μάθησης, στην προσαρμογή και στην πραγματοποίηση των ευρωπαϊκών στόχων.

3.4. ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Το νέο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Διακυβέρνησης (ΕΟΔ) θα πρέπει να προχωρήσει μέσω της μεταβίβασης εθνικής κυριαρχίας και τα κύρια ζητήματα που τίθεται είναι α. πόσο θα πρέπει να προχωρήσει και β. σε ποια κατεύθυνση (Delors, 2013). Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι οικονομικές, πολιτικές και θεσμικές ιδιαιτερότητες και αποκλίσεις των κρατών μελών καθώς και οι οικονομικές, πολιτικές και θεσμικές ευπάθειες της αρχιτεκτονικής της ONE που μελετήσαμε παραπάνω. Ήδη, τα πάνω από 10 χρόνια εμπειρίας που προσφέρει η ONE και τα πάνω από 40 χρόνια επιστημονικών εξελίξεων στα αντικείμενα της πολιτικής και της οικονομίας, μπορούν να γίνουν η βάση για αυτό τον ριζικό μετασχηματισμό της ΕΟΔ.

Από την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2007 και της μετέπειτα ΕΚΧ το νέο πλαίσιο της διακυβέρνησης της ONE έχει αλλάξει σημαντικά αλλά όχι επαρκώς. Οι οποίες αλλαγές έγιναν για να αντιμετωπιστούν οι βραχυχρόνιες και όχι οι μακροχρόνιες προκλήσεις (Moravcsik, 2012). Οι όποιες αλλαγές δεν έγιναν γιατί πραγματικά οι αξιωματούχοι της ΕΕ πραγματικά ήθελαν να βελτιώσουν το πλαίσιο της ΕΟΔ αλλά γιατί δεν είχαν άλλη επιλογή μπρος στις προκλήσεις που αντιμετώπιζαν. Ένα άλλο χαρακτηριστικό αυτών των αλλαγών είναι το ότι οι περισσότερες από τις λύσεις οι οποίες προτάθηκαν και υιοθετήθηκαν από την ΕΕ ως άμεση απάντηση στην κρίση δεν ήταν ριζοσπαστικές παρά μάλλον ήταν συμβατές με τα έως τώρα συμφέροντα και τις προτιμήσεις των κρατών μελών χωρίς να αλλάζουν στην ουσία το μείγμα και το περιεχόμενο της οικονομικής πολιτικής της Ένωσης. Με απλά λόγια, ο μετασχηματισμός του συστήματος της ΕΟΔ προχώρησε με βάση τις αρχικές συνθήκες δημιουργίας χωρίς να προστίθεται κανένα στοιχείο καινοτομίας.

3.5. ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΕΟΔ

Σημαντικές αλλαγές έγιναν σε συγκεκριμένα πεδία και κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Όταν ξεκίνησε η παγκόσμια οικονομική κρίση το 2007, στην ΕΕ δεν μπορούσαν να αντιληφθούν την σοβαρότητα και τις συνέπειες που θα είχε

στον ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο. Τα επόμενα χρόνια σιγά σιγά άρχισαν όλοι να συνειδητοποιούν το μέγεθος και τις επιπτώσεις της εμφάνισης της ΕΚΧ.

Η μια μετά την άλλη οι ευρωπαϊκές περιφερειακές χώρες δήλωναν αδυναμία να εξυπηρετήσουν τα χρέη και τις δεσμεύσεις τους. Ο κίνδυνος μετάδοσης της κρίσης σε ολόκληρη την Ευρώπη ήταν πραγματικός όπως πραγματικός ήταν και ο κίνδυνος χρεοκοπίας και διάλυσης του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Η απουσία κοινών μηχανισμών, εργαλείων και κανόνων για την αντιμετώπιση της κρίσης άφηγε τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη διχασμένα συνεισφέροντας στην δημιουργία ενός ακόμα πιο εκρηκτικού μείγματος στις χρηματαγορές (Gianviti et al., 2010).

Η αντίδραση των ηγετών της ΕΕ δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πως ήταν ικανοποιητική. Από την άλλη δεν ήταν και απογοητευτική. Στηρίζονταν πάντα πάνω στο ήδη δημιουργημένο πλαίσιο της ΕΟΔ που περιγράψαμε στα προηγούμενα κεφάλαια και σε καμία περίπτωση τα κράτη μέλη και οι ηγέτες τους δεν ξεπέρασαν τον εαυτό τους προτείνοντας ουσιαστικότερες λύσεις. Οποιοσδήποτε αλλαγές έγιναν βασιζόνταν πάντα στις ίδιες αρχές και στην ίδια διαδικασία με την οποία χτίστηκε ολόκληρο το ευρωπαϊκό οικονομικό οικοδόμημα όλα αυτά τα χρόνια.

Τα συμφέροντα και οι προτιμήσεις των ισχυρότερων κρατών μελών έπαιζαν και πάλι σπουδαίο ρόλο στην δημιουργία της νέας Ευρωπαϊκής οικονομικής αρχιτεκτονικής. Η υπόθεση της δημιουργίας του νέου πλαισίου της ΕΟΔ ήταν και πάλι ένα διαπραγματευτικό παιχνίδι. Η νέα ευρωπαϊκή οικονομική αρχιτεκτονική προωθήθηκε μόνο στο βαθμό που αυτά τα συμφέροντα άφηναν να προωθηθεί. Από αυτή την άποψη, η αντίδραση της ΕΕ στην ΕΚΧ ήταν ικανοποιητική γιατί όπως πολύ απλά λέγεται στην Ελλάδα «αυτή είναι η στάνη μας, αυτό το γάλα βγάζει». Από την άλλη όμως οφείλουμε να αξιολογήσουμε κριτικά τις τελευταίες εξελίξεις στο πλαίσιο της ΕΟΔ που συνέβησαν την περίοδο από το 2007- 2012.

Η αξιολόγηση της νέας οικονομικής αρχιτεκτονικής μπορεί να γίνει σε τρία κυρίως πλαίσια

- στο χρηματοοικονομικό πλαίσιο, το οποίο σχετίζεται με τις συνθήκες χρηματοοικονομικής σταθερότητας στην Ευρωζώνη, την αποφυγή ενδεχόμενων τραπεζικών χρεοκοπιών, και την ύπαρξη κατάλληλων μηχανισμών για την εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος
 - στο δημοσιονομικό πλαίσιο, το οποίο αφορά τις δυνατότητες εφαρμογής κατάλληλων δημοσιονομικών πολιτικών τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τον συντονισμό τα οικονομικής πολιτικής και την βελτίωση της εποπτείας και
 - στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο περιλαμβάνει την δημιουργία κατάλληλων μηχανισμών εφαρμογής των εθνικών και ευρωπαϊκών οικονομικών πολιτικών για την βελτίωση των συνθηκών ευημερίας, απασχόλησης και ανταγωνιστικότητας στην Ευρωζώνη .
- Παρακάτω, θα αναλύσουμε τα δύο πρώτα πλαίσια.

Το νέο χρηματοοικονομικό πλαίσιο έρχεται να καλύψει το κενό της έλλειψης επαρκούς πλαισίου για την αντιμετώπιση των χρηματοοικονομικών κρίσεων στην Ευρώπη. Περιλαμβάνει μια σειρά από διαδικασίες, μηχανισμούς και εργαλεία που αναπτύχθηκαν για την αντιμετώπιση των σοβαρών κρίσεων χρέους των περιφερειακών κρατών τα οποία περιγράψαμε παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα περιλαμβάνει:

- την δημιουργία του EMXΣ και του ETXΣ τον Μάιο του 2010 για την αντιμετώπιση των ισχυρών πιέσεων στις χρηματαγορές,
- την δημιουργία του ΕΜΣ τον Οκτώβριο του 2012, ως το μόνιμο μηχανισμό διάσωσης των κρατών μελών, παράλληλα με την λειτουργία του ΕΜΣ θα λειτουργούν και ο ETXΣ και ο EMXΣ μέχρι να ολοκληρωθούν τα προγράμματα της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας,

- την δημιουργία των προγραμμάτων διάσωσης της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας και δ. την εφαρμοζόμενη νομισματική πολιτική της ΕΚΤ.

Από την μία πλευρά το ΕΤΧΣ ήταν ουσιαστικά ένας προσωρινός διακυβερνητικός θεσμός που δεν μπορούσε να οδηγήσει στην επίλυση των μακροχρόνιων προβλημάτων της κρίσης (Gocaj και Meunier 2013). Από την άλλη, ο ΕΜΣ είναι πολύ σημαντικός γιατί θα καλύψει ένα μεγάλο έλλειμμα που υπήρχε στην οικονομική αρχιτεκτονική της ONE (Buti και Carnot 2012) δηλαδή των αρρυθμιών που δημιουργεί στις αγορές και στην αποτελεσματικότητα των οικονομικών πολιτικών, η απροθυμία της ΕΚΤ να δράσει ως δανειστής έσχατης ανάγκης.

Όμως, παρόλο που είναι ένας τόσο σημαντικός μηχανισμός αντιμετωπίζει μια σειρά από σημαντικά προβλήματα όπως για παράδειγμα το ότι η χορηγείες του φαίνεται πως δεν επαρκούν, το χρηματοδοτικό του σύστημα του είναι ευπαθές, το σύστημα ψήφισης παρουσιάζει σημαντικές αδυναμίες και χρειάζεται κάθε φορά η Επιτροπή να παρουσιάζει μια έκθεση περί μη βιωσιμότητας του χρέους κάθε κράτους

Το πιο σημαντικό πρόβλημα από όλα φαίνεται να είναι η αδυναμία του να δανειστεί απευθείας από την ΕΚΤ και έτσι η ικανότητα διάθεσης ρευστών προς τις χώρες που το έχουν ανάγκη περιορίζεται στην βοήθεια των συμμετεχόντων (Gros και Mayer, 2012). Είναι γεγονός δηλαδή πως η δομή του ΕΜΣ δεν είναι άριστη και δεν μπορεί να βοηθήσει σημαντικά στην επίλυση της κρίσης. Το κυριότερο πρόβλημα του όμως είναι πως δεν μπορεί να αντικαταστήσει επ'αξία ένα θεσμικό εργαλείο το οποίο θα μπορούσε να ομογενοποιήσει το χρέος της Ευρώπης όπως για παράδειγμα θα γινόταν στα πλαίσια μιας δημοσιονομικής ένωσης. Έτσι, ενώ μπορεί να είναι ένας μόνιμος μηχανισμός αντιμετώπισης κρίσεων δεν φαίνεται να επαρκεί για την επίλυση της κρίσης.

Όσον αφορά τα προγράμματα διάσωσης, αυτά ουσιαστικά είναι ένας νέος πολύ εκλεπτυσμένος τρόπος για την αντιμετώπιση των κρίσεων στα διάφορα περιφερειακά κράτη. Η μεγάλη τους καινοτομία έγκειται στο γεγονός πως στην δημιουργία τέτοιων προγραμμάτων συμμετέχουν μια σειρά από δρώντες. Για παράδειγμα στο ελληνικό σχέδιο διάσωσης συμμετείχαν η ΕΕ, η ΕΚΤ και το ΔΝΤ. Από την άλλη όμως το μεγάλο τους μειονέκτημα είναι πως αφορούν προγράμματα που αντιμετωπίζουν τα προβλήματα χρεών ως μοναδικές περιπτώσεις και προσπαθούν να επιλύσουν την κρίση μέσω διμερών δανείων όπου εφαρμόζεται ισχυρή conditionality και πολιτικές λιτότητας. Όμως, αυτές οι πολιτικές λιτότητας εκτός από καταστροφικές για την πραγματική οικονομία κάθε χώρας πολλές φορές δεν είναι και οι πρέπουσες (De Grauwe και Yi 2013).

Όσον αφορά τώρα την εφαρμοζόμενη νομισματική πολιτική, η ΕΚΤ φαίνεται πλέον να ξεπερνά ως ένα σημείο τις αρχικές αγκυλώσεις των δέκα πρώτων χρόνων και να παίρνει σωστές αποφάσεις σχετικά με την νομισματική πολιτική. Δεν ήταν όμως πάντα έτσι. Μετά την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2007, η ΕΚΤ έδειξε απροθυμία να εφαρμόσει μη συμβατικές νομισματικές πολιτικές για να μειώσει τα ποσοστά επιτοκίων και να προσφέρει ρευστότητα στην αγορά.

Ξεκίνησε να μειώνει τα επιτόκια τον Οκτώβριο του 2008 και περίμενε ως το Μάιο του 2010 έως ότου αρχίσει να αγοράζει ομόλογα. Παρόλα αυτά ακόμα και το πρόγραμμα SMP (Securities Market Programme) δεν ήταν τόσο αποτελεσματικό αφού η ΕΚΤ αντί να αγοράζει τα ομόλογα από τις εθνικές κυβερνήσεις τα αγόραζε από την δευτερογενή αγορά (Buiters και Rahbari, 2012).

Σε αυτά τα πλαίσια η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ευρωζώνη είναι η ανάγκη να δημιουργηθούν οι κατάλληλοι μηχανισμοί για την διασφάλιση των δημόσιων οικονομικών. Η δημιουργία μιας δημοσιονομικής ένωσης θα έλυνε το πρόβλημα του δημοσιονομικού συντονισμού και της πειθαρχίας. Είναι

όμως η νέα αρχιτεκτονική σχετικά με την δημοσιονομική πειθαρχία επαρκής για να καλύψει το έλλειμμα της δημοσιονομικής ένωσης;

Το Δημοσιονομικό Σύμφωνο μέσω της υποχρεωτικής εισαγωγής του κανόνα ισοσκελισμένου προϋπολογισμού, του μηχανισμού διόρθωσης των αποκλίσεων στους εθνικούς προϋπολογισμούς και της ενδυνάμωσης της ΔΥΕ είναι ένα σημαντικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση (Drudi et al. 2012). Όμως ακόμα και έτσι στο δημοσιονομικό πλαίσιο όλες οι εξελίξεις καθορίζονται από την συμπεριφορά των κρατών μελών.

3.6. Ο ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ONE

Το πιο σημαντικό θέμα που σχετίζεται με τον μετασχηματισμό της ONE δεν είναι τόσο η αξιολόγηση του νέου πλαισίου της ΕΟΔ όσο το πώς, το γιατί και από ποιους αυτές οι συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις πραγματοποιούνται, υιοθετούνται και υποστηρίζονται. Από ότι φαίνεται και σήμερα, ο μετασχηματισμός της ΕΟΔ είναι συμβατός με τα συμφέροντα των εθνικών κυβερνήσεων οι οποίες ουσιαστικά αντικατοπτρίζουν τις προτιμήσεις των διάφορων κοινωνικοοικονομικών δρώντων (Moravesik, 2012).

Δηλαδή, η διαδικασία εξέλιξης της ΕΟΕ δεν έχει αλλάξει καθόλου εδώ και σαράντα τουλάχιστον χρόνια, ήταν πάντα ένα διαπραγματευτικό παιχνίδι συγκρουσιακού χαρακτήρα που στηρίζονταν στα συμφέροντα των κρατών μελών.

Σύμφωνα με την θεωρητική προσέγγιση του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού τα κράτη μέλη φτάνουν εν τέλει στην επίτευξη συμφωνίας μέσα από μια διαδικασία τριών σταδίων. Εφαρμόζοντας την διαδικασία των τριών σταδίων του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού στην τρέχουσα ΕΚΧ αυτό πρακτικά σημαίνει πως στο πρώτο στάδιο θα πρέπει να αναλύσουμε τις προτιμήσεις και τα συμφέροντα των κρατών μελών, στο δεύτερο στάδιο θα πρέπει να αναλύσουμε

το διαπραγματευτικό πλαίσιο κάτω από το οποίο επιτεύχθηκαν οι συμφωνίες για τις αλλαγές στο πλαίσιο της ΕΟΔ ενώ στο τρίτο στάδιο να παρουσιάσουμε αυτές τις αλλαγές που έγιναν εξαιτίας της ΕΚΧ στην ΕΟΔ.

Ο νέος τρόπος της ΕΟΔ ουσιαστικά προήλθε πολύ περισσότερο μέσα από μια διακυβερνητική διαδικασία παρά μέσω της κοινοτικής μεθόδου. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε πως ακόμα και στην συνθήκη για την δημιουργία του ΕΜΣ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε μόνο συμβουλευτικό ρόλο, γεγονός που μείωσε την αξιοπιστία της. Σε ακόμη χειρότερο επίπεδο φαίνεται να βρέθηκε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Manoli και Maris, 2014). Η παρατήρηση αυτή ίσως είναι αρκετά σημαντική καθώς με αυτό τον τρόπο μπαίνουν και όρια σχετικά με την μεταρρύθμιση της ΕΟΔ. Φαίνεται δηλαδή πως τα επόμενα βήματα προς την δημοσιονομική και πολιτική ένωση της Ευρώπης είναι πολύ δύσκολο να γίνουν και πως η κοινοτική μέθοδος έχει φτάσει στα όρια της ή μάλλον καλύτερα η κοινοτική μέθοδος έχει φτάσει στα όρια της όσο τα συμφέροντα των ισχυρών κρατών της Ευρώπης δεν το επιτρέπουν.

Αυτό το γεγονός δεν θα πρέπει όμως να μας προκαλεί έκπληξη. Πρώτον γιατί και κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων της Συνθήκης του Μάαστριχτ οι δύο ευρωπαίοι ηγέτες είχαν κρατήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε απόσταση.

Με αυτό τον τρόπο, εισήγαν στις διαπραγματεύσεις και στο τελικό αποτέλεσμα την σπουδαιότητα και κεντρικότητα της Γαλλογερμανικής σχέσης έναντι οποιουδήποτε άλλου υπερεθνικού οργάνου. Δεύτερον, η δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν αποτέλεσμα ενός διαπραγματευτικού παιγνίου, που εξηγείτε καλύτερα από τις αρχές του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού, το οποίο δεν είχε σχέση ούτε με τα προβλήματα που προέκυπταν από την ενοποίηση της Γερμανίας, ούτε με την ώθηση που του έδωσαν οι γερμανικές πολιτικές ελίτ για την υποστήριξη των Γερμανικών γεωπολιτικών συμφερόντων (Kaltenthaler, 2002), ούτε με την υλοποίηση της ιδέας μιας ενιαίας Ευρώπης. Από την πλευρά της Γερμανίας, η ONE ήταν ο καλύτερος τρόπος για την

υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας στην βάση των νεοφιλελεύθερων αρχών των ανοικτών αγορών, του ελεύθερου εμπορίου και της αντιπληθωριστικής νομισματικής πολιτικής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως μπορεί εύκολα να προκύψει από τη συγγραφή της παρούσας βιβλιογραφικής μελέτης, η οικονομική και νομισματική ένωση είναι ένα προηγμένο στάδιο πολυεθνικής ολοκλήρωσης το οποίο προϋποθέτει μια κοινή νομισματική πολιτική και στενά συντονισμένες οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών αλλά και παρέχει μεγάλα οφέλη στα κράτη -μέλη.

Η δημιουργία και μέχρι τώρα πορεία της ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης παρ' όλο που αρχικά φαίνονταν επιτυχημένη στη συνέχεια φανέρωσε ότι η αυξημένη αξιοπιστία που προσκόμισαν χώρες που δεν ικανοποιούσαν εκ των προτέρων τα κριτήρια της θεωρίας των Άριστων Νομισματικών Περιοχών, επέτρεψε να αυξάνεται συνεχώς το διαρθρωτικό τους έλλειμμα και να συσσωρεύεται το δημόσιο χρέος, γεγονός που οδήγησε ξαφνικά σε μια χωρίς προηγούμενο κρίση.

Όπως προέκυψε και από την ανασκόπηση η οποία πραγματοποιήθηκε, το οικοδόμημα της ONE είναι ουσιαστικά ένα εγχείρημα το οποίο χρειάστηκε πολύ χρόνο αλλά και τον συντονισμό πολλών εργαλείων για να φθάσει στη μορφή που έχει σήμερα. Ωστόσο, όπως φαίνεται το οικοδόμημα αυτό είναι ευάλωτο στις οικονομικές αναταράξεις που μπορεί να προκύψουν. Ίσως σαν πρόταση θα μπορούσε να διαμορφωθεί η δημιουργία εργαλείων και μέσων τα οποία θα συμβάλουν στην ομαλοποίηση των οικονομικών διαταραχών στα πλαίσια της ONE.

Γι' αυτό το λόγο, η ONE σήμερα, με τον συντονισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προχωρά στη δημιουργία και εφαρμογή μέτρων για να προχωρήσει πέρα από τη διαχείριση της κρίσης που ήταν αναγκαία τα τελευταία χρόνια, προς μια ισχυρότερη και πλήρη ένωση, προς μια ένωση που έχει θεμελιωθεί σε μια σταθερή, δίκαιη και δημοκρατικά νόμιμη βάση για το μέλλον και η οποία

συμβάλλει στην αύξηση της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της ευημερίας για όλους τους πολίτες.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ – ΠΗΓΕΣ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία

- Bearce, D.H. (2009) 'EMU: The Last Stand for the Policy Convergence Hypothesis?', *Journal of European Public Policy*, vol. 16, no. 4, ο. 582-600.
- Begg, I. (2002) *Europe: Government and Money. Running EMU: The Challenge of Policy Coordination*, Federal Trust, London.

- Buiter, W.H. & Rahbari, E. (2012) 'The ECB as Lender of Last Resort for Sovereign in the Eurozone', *Journal of Common Market Studies*, vol. 50, no. S2, σ. 6-35.
- Bulmer, S. (2007) 'History and Institutions', in *The Economics of the European Union: Policy and Analysis* επιμ M. Artis, & F. Nixson, Oxford University Press, New York.
- Buti, M. & Carnot, N. (2012) 'The EMU Debt Crisis: Early Lessons and Reforms', *Journal of Common Market Studies*, vol. 50, no. 6, ο. 899-911.
- Cini, M. (2007) 'Intergovernmentalism', in *European Union Politics* επιμ M. Cini, Oxford University Press, Oxford, ο. 99-116.
- De Grauwe, P. (2009) 'Some Thoughts on Monetary and Political Union', in *The Future of EMU*, επιμ S.L. Talani, Palgrave MacMillan, New York.
- Delors, J. (2013) 'JCMS 50th Anniversary Lecture Economic Governance in the European Union: Past, Present and Future', *Journal of Common Market Studies*, vol. 51, no. 2, ο. 169-178.
- Dinan, D. (2000) *Encyclopedia of the European Union*, MacMillan, Basingstoke.
- Dominguez, K. M. E. (2006) 'The European Central Bank, the Euro, and Global Financial Markets', *Journal of Economic Perspectives*, vol. 20, no. 4, p. 67-88.
- Garrett, G. (1993) 'The Politics of Maastricht', *Economics and Politics*, vol. 5, no. 2, ο. 105-124.
- Gros, D. & Thygesen, N. (1992) *European Monetary Integration: From the European Monetary System to European Monetary Union*, Longman, London.
- Hodson, D. (2010) 'Economic and Monetary Union: An Experiment in New Modes of EU Policy Making', in *Policy-Making in the European Union*, επιμ H. Wallace, M. Pollack, & A. Young, Oxford University Press, Oxford.
- Howarth, D. & Loebel, P. (2005) *The European Central Bank*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.

- Issing, O. (2010) *The Birth of the Euro*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Kaltenthaler, K. (2002) 'German Interests in European Monetary Integration', *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, no. 1, σ. 69-87.
- Krugman, P.R. & Obstfeld, M. (2003) *International Economics: Theory and Policy*, Addison-Wesley, Boston.
- Mayer, T. (2012) *Europe's Unfinished Currency*, Anthem Press, London.
- McNamara, K.R. (2005) 'Economic and Monetary Union: Innovation and Challenges for the Euro', in *Policy-Making in the European Union*, επιμ H. Wallace, W. Wallace & M. A. Pollack, Oxford University Press, Oxford, σ. 141-160.
- Moravcsik, A. (1993) 'Preferences and Power in European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach', *Journal of Common Market Studies*, vol. 31, no. 4, σ. 473-524.
- Morris, R. Ongena, H. & Schuknecht, L. (2006) *The Reform and Implementation of the Stability and Growth Pact*, Occasional Paper Series, no. 47, ECB.
- Pollack, M.A. (2005) 'Theorizing EU Policy-Making', in *Policy-Making in the European Union*, επιμ H. Wallace, W. Wallace & M. A. Pollack, Oxford University Press, Oxford.
- Rosenthal, G.G. (1975) *The Men Behind the Decisions: Cases in European Policy-Making*, Lexington Books, Toronto and London.
- Salvatore, D. (1998) 'Europe's Structural and Competitiveness Problems and the Euro', *The World Economy*, vol. 21, no. 2, σ. 189-205.
- Trichet, J-C. (2010) 'State of the Union: The Financial Crisis and the ECB's Response between 2007 and 2009', *Journal of Common Market Studies*, vol. 48, Annual Review, σ. 7-19.
- Verdun, A. (2007) 'A historical Institutional Analysis of the Road to Economic and Monetary Union: A Journey with Many Crossroads', in *Making History: European Integration and Institutional Change at Fifty*, επιμ S. Meunier, & K.R. McNamara Oxford University Press, New York.

Ελληνική Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία

- Αλεξιάκης, Π. (1993) Ευρωπαϊκή Νομισματική Ενοποίηση, στο Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Θεωρία και Πολιτική, επιμ Ν. Μαραβέγιας, και Μ. Τσινισεζέλης, Θεμέλιο, Αθήνα.
- Τσούκαλης, Λ. (2004) Ποια Ευρώπη;, Ποταμός, Αθήνα.
- Μήλιος Γ. και συνεργάτες, (1999), Οικονομική και Νομισματική Ένωση : Μια εναλλακτική προσέγγιση, Αθήνα : Εναλλακτικές Εκδόσεις

